



ÅRSKRÖNIKA

HÖLÖ MÖRKÖ HEMBYGDSFÖRENING

Kyrkskolan 153 92 HÖLÖ 08-551 57160

holomorko@telia.com PG 82 65 18 - 3

2005



**30 ÅRS
JUBILEUM!
1975-2005**

Innehåll

<i>Ordföranden har ordet</i>	3
<i>Ivar Högström berättar</i>	4
<i>Brunnsfesten 1978</i>	6
<i>Axplock ur fotoarkivet</i>	7
<i>Artiklar i årskrönikorna 1975 - 2004</i>	10
<i>Hölö centrum inte alltid vid järnvägen</i>	12
<i>Kyrkskolan 1951 klass 5 -6</i>	13
<i>Tullgarnsdagen, tradition i 25 år!</i>	14
<i>”Brödrakriget”</i>	16
<i>Mera axplock ur fotoarkivet</i>	18
<i>Mörköns äldsta inbyggare</i>	20
<i>Skolsamverkan</i>	24
<i>Hembygdsdräkterna i Hölö och på Mörkö</i>	25
<i>Sverigeresan</i>	26
<i>Skytteföreningen vid Bökesta</i>	27
<i>Gustaf Elis Andersson</i>	28
<i>Hembygdsföreningens studiecirkel</i>	30
<i>Verksamhetsberättelse</i>	31
<i>Boktorget</i>	35

Omslaget visar en detaljförstoring av
”*geographisch beskrivningh öfver Hölbo härads kyrklike socknar*”
En geografisk karta från 1679

Från redaktör´n

I år har vi koncentrerat oss på att läsa igenom tidigare material som föreningen satt på pränt. Vi har konstaterat att det är mycket som skrivits, sammanställts och iordningställt i utställningarna och reparerats i lokalerna i Kyrkskolan. En mängd människor har ställt upp ideellt med att berätta om t ex bygden, omvärlden och naturen på våra möten, studiecirkel och vandringar, som vi i krönikan vill dokumentera. Foto- och dokumentarkivet har utökats med gåvor som skänkts så att hembygds- och släktforskare har kunnat ha stor glädje och nytta av ”det som en gång hänt”. Vi i redaktionen försöker att nå ut till alla, ung som gammal med vårt arbete med krönikan. Redaktionen är mottagare av och förespråkare för dina önskemål och förslag till det som ska skrivas i fortsättningen i vår krönika och andra skrifter. Arbetet med jubileumsskriften har varit roligt. Vi har bläddrat och läst i de gamla krönikorna och livat upp gamla minnen om ”vad som sig i föreningen tilldragit haver”, en väldigt trevlig läsning. Se artikeln på sidan 10.

I redaktionskommittén har arbetat Anne-Mari, Bengt, Gunilla, Gustav, Maj, Sven-Erik (layout) och Vera vilka jobbat intensivt med text och bild.

De fotografier som förekommer i krönikan, tillhör föreningen om ej annat anges.

Bifogas

Inbjudan till årsmöte den 16 mars

Pg-inbetalningskort för årsavgift 2006

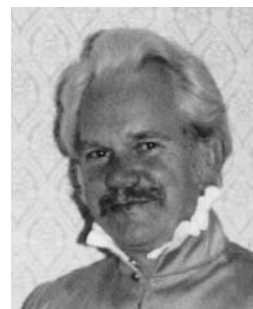
Verksamhetsprogram 2006

OBS! Glöm inte att meddela eventuell adressändring!
--

Ordföranden har ordet

I år firar föreningen 30 år. Detta har väl inte undgått någon med tanke på Årskrönikans omslag. Jag vill här göra en sammanställning av den tid som passerat med de ordförande som verkat. Vi har under dessa år haft personer med olika intressen och målsättningar, men alla har strävat mot samma mål, att få en väl fungerande förening, skapa intresse för bygden och dess historia, samt ha roligt under våra möten, aktiviteter och fester.

Ivar Högström, bördig från Kjulsta, var eldsjelen som startade föreningen 1975. Redan 1967 var han igång med en studiecirkel om Hölö samhälle och ordnade utställningar. Han såg till att bygden fotodokumenterades samt bevarades i olika skrifter, som föreningen säljer än i dag.



Ivar Högström

Harry Sandberg, hölöbo, tog över ordförandeskapet 1987. Han var en duktig organisatör och höll föreningen i fortsatt god anda, med ekonomi och kommunkontakt med de styrande i Södertälje och givetvis i kontakten med innevånarna i vår egen bygd.

Einar Eriksson tar emot ordförandeklubban 1990, se bilden. Han drev Hölö konditori. Han hade en lång erfarenhet av arkeologi och historia, samt ett brinnande intresse för bygden och människorna som bott och bor i Hölö och på Mörkö. Han startade bland annat studiecirkel, ordnade fornvandringar samt var också med i projektet utgrävningar för nya den nya motorvägen E4.



Einar Eriksson och Harry Sandberg

Carl-Erik Jonsson tog över klubban 1995. Han hade sina rötter vid Påläng. Ett brinnande intresse för människor och en god administratör visade det sig att han var.

Det slumrade Pålsundet från 800-talet upptäcktes och Oaxens kalkugn "sattes på kartan" under hans tid. Kyrkskolan renoverades, de gamla vagnarna och utställningarna fick "nya ansikten", och flera nya intressanta skrifter producerades.

Som nuvarande ordförande har jag den ambitionen att studiecirkelna, som slagit så väl ut, ska fortsätta att entusiasmera människorna i vår bygd, och att de akuta lokalproblemen löser sig, vilket kulturen i vår kommun har stor nytta av i framtiden.

Några av artiklarna i denna krönika innehåller sammanställningar av det som vi sysslat med under åren. Du som läsare får gärna höra av dig till redaktionen och "tycka till" om innehållet. Kanske just Du har intresse av någon annan händelse eller aktivitet? Till nästa årskrönika ser vi fram emot nya förslag och mera material. Gärna om nutid och tankar om framtiden.

Men innan dess ses vi på våra vandringar och i Kyrkskolan.

Torsten Eriksson

Torsten Eriksson
ordförande



Carl-Erik Jonsson



Ivar Högström

föreningens grundare och förste ordförande

Grundmurat intresse för lokalhistoria!

”Vid föreningens trettioårsfest i september 2005 erinrade ordföranden Torsten Eriksson om att bildandet av hembygdsföreningen föregicks av studiecirkel i Hölö lokalhistoria under ca tio år. För att belysa hur cirkelarna arbetade har jag här gjort en sammanfattning av mitt anförande när studiecirkeln 1966 – 67 avslutades. Mitt eget forskningsarbete i socknens lokalhistoria började 1963 i samband med en skolträff i Kyrkskolan”.



*Edvin Andersson i Åby
(bilden tagen ca 1920)*



Einar Eriksson och Gunnar Eriksson, Skilleby



Erik Lindkvist, Hejsta

Hälsningsanförande

Det är mycket glädjande för oss att se anslutningen här i dag. Det tyder på att Hölö bygdehistoria är av intresse, inte bara för oss i cirkeln, utan för hela socknen och även för f. d. Hölöbor runt om i landet. Vi har inte haft några som helst svårigheter att få med Hölöbor som vet mycket om socknen och gärna berättar om vad dom vet, vilket varit till stor hjälp och glädje för oss.

Vi fick snart klart för oss att det är mycket angeläget att snarast få till stånd en sammanställning av gårdshandlingar och annat material. Strukturförändringen som pågår inom jordbruket medför att för varje år som går sprids handlingar och brev på många händer. Ofta innebär detta att värdefulla handlingar även lämnar socknen genom att gamla släktgårdar upplöses och närmaste anhöriga bor på annan ort. Därför utsände vi ett litet formulär till samtliga gårdar i Hölö med förfrågan om intresse fanns för en sammanställning av gårdshistorien på respektive gårdar. Hölögårdarnas ägare visade ett mycket stort intresse för sina gårdars historia. Fram till idag har vi fått in svar från ca 40%.

Från några gårdar har vi fått hela gårdsbeskrivningar där vårt formulär inte räckt till utan flera fullskrivna A4-ark har bifogats. Jag vill här tacka för dessa svar och speciellt vill jag framföra ett tack till Edvin Andersson i Åby, som bidragit med en utförlig gårdshistoria, samt ett sällsynt skilsmässoprotokoll från Hölebo Häradsrätt vinterting 1796, vidare köpekontrakt från 1777 då Åbygårdarna såldes från Tullgarn.

Han har dessutom med sina kunskaper vid flera sammankomster berikat vårt kunnande om Hölö sockenhistoria. Jag vill också speciellt tacka Erik Lindqvist i Hejsta samt Gunnar Eriksson i Skilleby som lånat oss gamla handlingar från 1700 och 1800-talen över bl.a. Hejsta och Vreta byar. I dessa handlingar finns bouppteckningar, köpehandlingar, auktionshandlingar och ränteuträkningar. På en ränteuträkning från 1777 har en äldre uppgift noterats: "Carl Sture har 1583 förlänts räntan av Österby". Denne Carl Sture var som bekant lagman i Södermanland och har sitt gravmonument i Hölö kyrka.

Jag vill också rikta ett särskilt tack till herr Jacobsson f.d. Helleby samt till herr Aulin i Broby för mycket utförliga och intressanta redogörelser över respektive gårdars historia.

Det material vi fått in har varit allt för omfattande för att vi skulle hinna med att gå igenom allt i den nu avslutade studiecirkeln. De 30 timmar vi hållit på har bara räckt för en noggrann genomgång av den sockenhistoria som finns tillgänglig i offentliga handlingar. Jag kommer dock personligen att fortsätta att studera det inkomna materialet och notera vad som finns av värde för sockenhistorien.

Det som är svårast att få tag på tycks vara gamla brev skrivna bönderna emellan. Jag skall med ett exempel belysa hur sådana brev kan berätta om levnadsförhållanden och levnadssätt. Det här brevet är skrivet i början av 1800-talet av bonden på Stavbotorp till grannbonden på Rinkeby och visar hur det kunde uppstå problem med grannsämjan. Brevet fann jag i bjälklagsfyllningen till vindsbjälklaget på Rinkeby mangårdsbyggnad.

"Till Bonden Jan Andersson, Rinkeby

efter Jan Andersson er så älskad av att gå vid Åby ting så skall dett också inte bli så snart slut derpå. Janne skall få en ny sak att svara på som inte er så treflig för Eder som aldrig harr blivit yppad om Ni varitt någorlunda som fälk. Den suggan sãm Wilhelm sköt igäl i Stavbotorpa hage den skall ni dyrt få betala. Dett skall inte slå felt för jag vet både dag och dato derpå då han gjorde dett. Dett var en rett ohygglig gärning att göra på söndagsförmiddagen under Gudstjensten och som dett finns lefvande bevis derpå så skall hann inte slipa unnan med sina knep, dett skall Ni få till heder för otrektiga ord och osanningar som Ni uthefver på den som är oskyldig att emottaga sådant, dett hedrar Eder mera att tala sanning hann trodde vel att det var glömt ner suggan var ner risad i hagen men platsen finns qvar ennu fast suggan er förlorad för den som rådde om henne. Ni har alt borda betal henne för men dett er en inte för sent ni har dett alt till godo."

Brev som detta berättar om en tillfällig osämja men vi har också sett exempel på god grannsämja och gemensamma organisationer för att lösa gemensamma problem som snöröjning, utsädeslagring m.m.

Jag skulle kunna berätta mycket om resultatet av den möda som lagts ned i denna cirkel, men vi har flera gäster här som kan betydligt mer än vi och som vi gärna vill lyssna till. Jag ber därför att få överlämna ordet först till landsantikvarie dr. Ivar Schnell, som lovat berätta om Hölöbygdens forntids-historia, och därefter till prostén Åke Berger.

*Ivar Högström
cirkelledare*

Brunnsfesten 1978

Vera Gustafsson i Vreta

För att erinra om att Hölö har haft en hälsobrunn arrangerade Hembygdsföreningen 1978 en festkväll med anknytning till brunnslivet på 1800-talet. Alla medlemmar och blivande medlemmar var välkomna. Festligheterna gick av stapeln vid Kyrkskolan en strålande sommarkväll lördagen den 14 augusti 1978.

Föreningen hyrde ett trettiotal 1800-talsdräkter från Skansen, som styrelsemedlemmarna bar. Dansbanan från Wij flyttades över till Kyrkskolan och Järna Mässingsoktett spelade. Till dessa toner hölls traditionsenligt **grötlunk*** som avslutades med en kort andaktsstund av prosten Åke Berger. Senare följde allmän dans till Cai Tombos orkester, hästskokastning och skjutning på löpande älgbana, som Allan de Mander skötte.

Vera Gustafsson serverade cirka 300 äkta Åby-brunnsvatten ur sin koppartunna och Maj-Britt Jeppesen hade ett populärt godisstånd. Vin- och oststuga, korv-öl- och kaffeservering. Tombola med chokladvinster. Ordförande Ivar Högström berättade om Åby Hälsobrunn och presenterade sin skrift "Hölö-Passet med Åby Hälsobrunn".

Skriften handlar om brunnstiden och berättar om striden mellan Gustaf Vasas söner och en hel del annat intressant.

**Grötlunk förklaras oftast som "en liten promenad efter kvällsgröten". Idag ofta kombinerad med någon form av extra aktivitet. Tips- frågerunda eller något liknande.*



"Karamellgumman" Maj-Britt Jeppesen säljer godis.



Ordförande Ivar Högström iförd husaruniform tråder dansen tillsammans med sin hustru.



Vera Gustafsson serverar Karin och Alfons Davidsson av sitt hälsobringande hälsövatten ur den stora koppartunnan.

Axplock ur fotoarkivet



Konsert i Hölö kyrka med estnisk sång och musik, slovensk blåsorkester, österrikisk sång samt den välkända georgiska manskören Tbilisi Ensemble. Hembygdsföreningen arrangerade tillsammans med Församlingen och Södertälje Spelmanslag. Efteråt bjöds de 60 medverkande på en måltid av vår förening. Året var 1992.

25-årsjubileum 2000 firades på Tullgarn i orangeriet. Bland många inbjudna var trubaduren Bernt Törnblom, som sjöng Bellmansvisor till luta. Bilden till höger.



Besök hos Carl-Erik Boströms i Friberga 1993.



Traktorsafari på Skilleby 2004.





Uppskattad Hölö-tur med fullsatt buss, guidad av Lars Näslund. Arrangemanget var tänkt för sommarboende och nyinflyttade.



Besökare vid hembydsgården 1996, på utflykt "med litteraturen i Sverige".



*Många tillfälliga utställningar har satts upp vid hemvårdardagar, öppet hus och årsmöten. En av utställningarna, berörde den kvinnliga fåfängan **HATTEN** som var ett mycket viktigt klädesplagg för ca 40 år sedan.*

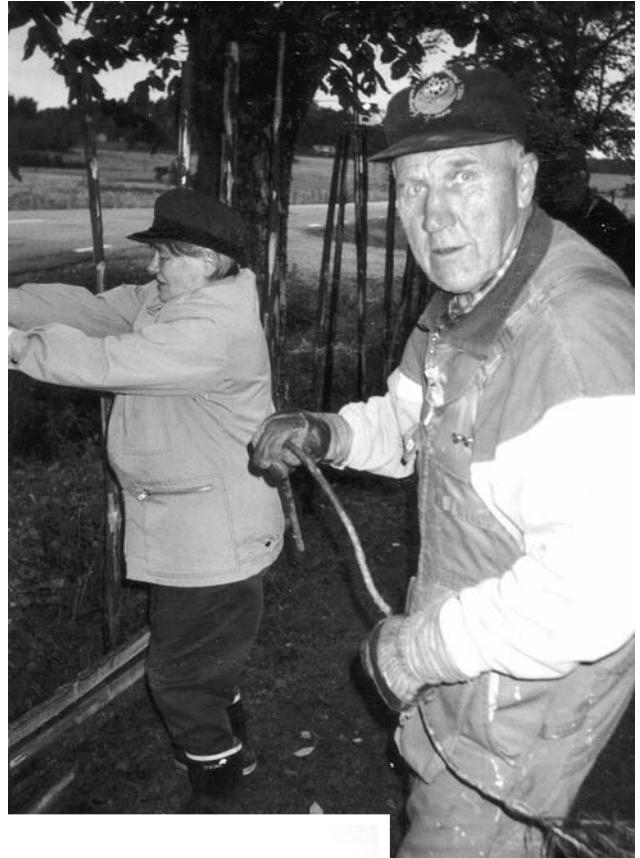
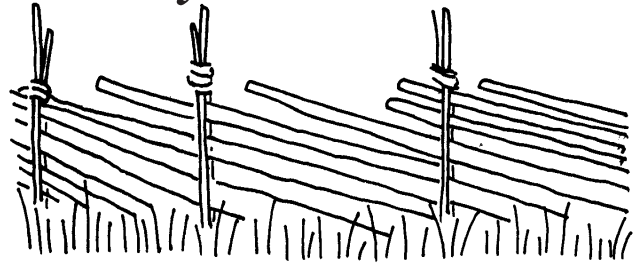


Vårdkassen på Mörkö Efter 14 dagars arbete med insamling av virke och resning av denna vårdkase, står "monumentet" färdig att antändas på kvällen den 20 mars 1993. Föreningen bjöd på grillkorv till alla besökare, som kunde ta sig upp på bergstoppen längs den fackelbelysta stigen. Sörmlands hembygdsförbund var initiativtagare.



Kaffekvarnar från utställningen "Köksredskap" 1998.

Gärdesgården vid Kyrkskolan



*Alfons Davidsson basade för uppsättningen
av gärdesgården runt Kyrkskolan.
Här ser vi Maj Petersson och Hugo Kimsjö
i arbete med "kokta" granvidjor.*



Ett gäng glada men blöta medlemmar på gökotta 1998

Artiklar införda i Årskrönikor 1987-2004

1975 - 1984 innehöll verksamhetsberättelsen endast HÖLÖ Hembygdsförenings verksamhetsrapporter och kassaredegörelser. På 1980-talet namngavs skriften ÅRSKRÖNIKA vilket den heter än idag och med tillägg för det ISSN-nummer (1101-7228) som krävs för dylika publikationer.

1988 bytte HÖLÖ Hembygdsförening namn till HÖLÖ MÖRKÖ Hembygdsförening.

- | | | | |
|------|--|------|--|
| 1985 | 10-årsjubileum; utställning "Konstnärer och författare i Hölo Mörkö genom tiderna" | 1994 | Gerdas fritidsresor
Vargvaktarna på Mörkö
Julfest i Kyrkskolan
Hästmarknad i Gnesta
Strömmingsfiske kring södra Mörkö
Hästfordon från 1800-talet |
| 1986 | Utgrävningen i Hölo kyrkoruin | 1995 | Hölo Kyrka
Hölo Kyrkklocka
På post på Mörkö
Fönsterskatt
Rapport från en "invandrad"
Wrå pensionat fram till 1945
Växelflicka på Mörkö
Glimtar från Idala handel
På post i Hölo
Orkanen 1993 |
| 1987 | Drottningens vävstolar | 1996 | Tidernas kyrka
Gammal historia från Tullgarn
Tegelbruket
En annorlunda uppvaktning
Broby
En kvarnresa
Vant-Lasse
Sotelden |
| 1988 | Nora väderkvarn | 1997 | Den stora smällen 1986
Människoöden i Hölo
Bron vid Lilla Åby
Motboken
Min fars minnen
Hårda tag vid Pålundet
Klassfoto 1957
Oaxen - nygammal hembygd
Foto 1903
En gran berättar
Gärdesgården |
| 1989 | Hur det varit i Hölo Mörkö
En skiss från Mörkö
Ett 200-årsjubileum (Wrå)
Minnen från barndomstiden i Hölo | 1998 | Strömmingsfiske
Mitt starkaste julminne
Foto, Broby skola 1939
Milstolpar och vägbesvär
1800-talsskrock på Mörkö
Morbror Ragnar
Sockenstugans stockar
Scharffs trumma
Skillebymordet
Kaffe i svensk historia
Eneboda skolfoto 1969
Gustaf V |
| 1990 | Salpetersjudning och salpetersjudare
Folkskolan 150 år
Vilket gulligt torp
Ångbåtstrafik i Mölnbo
Livet vid Ångstorp på 1920-talet
Skolvägen Ångstorp-Petersborg skola
Torpar- och fiskardotter vid Hornö
Upplevelser från en nyinflyttad | | |
| 1991 | Sömmerskans pojke
Episod från ett båtsmanstorp
Gamla mynt och vikter
Min första kontakt med tandläkaren
Röda stugor
Forntida lämningar i Hölo
Skillingtryck från Mörkö | | |
| 1992 | Eremiten vid grottbergen
Fridens boning
Barnen i båtsmanstorp
Kalle Ljus, ett levnadsöde
Rättegången, giftmordet vid Gåsta 1837
Jul på Mörkö
När farfar var ung
Vem minns Kalle-Ville? | | |
| 1993 | Kalkbruket Karta
Minnen från Nybygget, Hölo
Här låg en gång ett torp
Spott och spindelväv, lärobok från 1775
Kinematografföreställning
Epilog Gåstamordet
Ryssen kommer
Mjölnefamiljen i Åbykvarn, 100 år sedan
Minnesrika år i Hölo 1941 - 44 | | |
| 1994 | Lustigtorp, båtsmanstorp nr 106
De första insatserna vid olycksfall
Bänkindelning Mörkö kyrka
En resa i tiden
Brännvinsbränneri
Den långa vägen
Hästbyken | | |

- 1999 Brottshistoria vid Gräffstasjön
Torpet Mosstugan
"Pluskas håla"
"Inte bara trollen"
Den gamla eken (Mörkö)
Helleby bod
Lanthandel 1907
Broby skola 1903
Eneboda skola
Livet på landet
1899 - 1999
Resa med X2000
Gumskyrkan
- 2000 Äldre boende vid Löten
Inflyttad - utvandrad
I afton dans
Tullbotorpskolan klass 7 1947
Drottning Victorias minnesmärke
Hörningsholm brinner 1709
Vargvaktarstugorna
"I mannaminne"
Oaxens kalkbruk
Kunglig Förordning
De gamla jordreformerna
Världens äldsta folkbokföring
Det gamla metodistkapellet
Torpet Eriksberg
Logen 4864 Liljan
Språket i förändring
- 2001 En våldsam slädfärd
Fotografen fröken Hålldin
Handskrivet brev från Norge
Lagens långa arm
Hölebo Härad
Lida Säteri
Minnesmärket vid Valåker
Mineringskolan vid Hörningsholm
Mörköhistorier
Hölöhistoria
Tändstickor och askar
Gustaf V:s kök på Tullgarns slott
Petersborgs skola omkring 1940
Fosterbarn
Vägunderhåll förbi Wreta gårdar
Vattenledningsdragning
Skötöka från 1800-talet
Taksånshyveln
- 2002 Sjöfolk till Flottan på 1620-talet
Mörköbron 1972
Foto klass 5 - 6, Kyrkskolan
Tändkulemotorn
Täckdikning med rör
Lilla Åby by
Foto, Oaxen damfotbollslag
Nytorp, ett skärgårdshemman
Foto, Kyrkliga syföreningen 1932
Foto, Oaxen herrfotbollslag
Kyrkoherde Paban
- 2003 Sockenmagasinet
Hölö skolväsen i äldre tider
Foto, Eneboda skola 1936
Torparna i bygden
Tullgarns källa
Dagboksanteckningar vid Gustaf III:s hov
Julle berättar minnen
Nilsdöttrarnas öde vid Långsjön 1851
Sjörövare och vikingar
Naturreservaten i tiden
Lavreten, Mörkö; torpet där tiden stannat
Spånhyveln
Sörmlands Kustlag
Torpskylltar
- 2004 Edeby Säteri och marmorbrott
Foto, Kyrkskolan klass 1 - 6 1913
Hölö Lottakår 1941
Postdiligens och Hölö station
Konsum Hölö
Lida säteri, skogsavverkning
Ångbåtstrafik i Mölnbo
Invigning av Broby skola 1903
Lotteriet på Lida
Broby skola 1948
Området kring Mörkö kyrka
"Radiogården" Berga 1938
Äppelträd vid Löten
Idfiske på Mörkö

Studerar Du Årskrönikorna lite mer noggrant skall Du finna ytterligare en del mindre artiklar som ej är namngivna i denna uppräknig. Är Du intresserad av något speciellt, hör gärna av Dig. Vi har säkert intressant uppföljning att erbjuda i något ämne. Namn på respektive författare till de beskrivna artiklarna finns, men har av utrymmesskäl utelämnats. Vill du veta mer, fråga gärna!

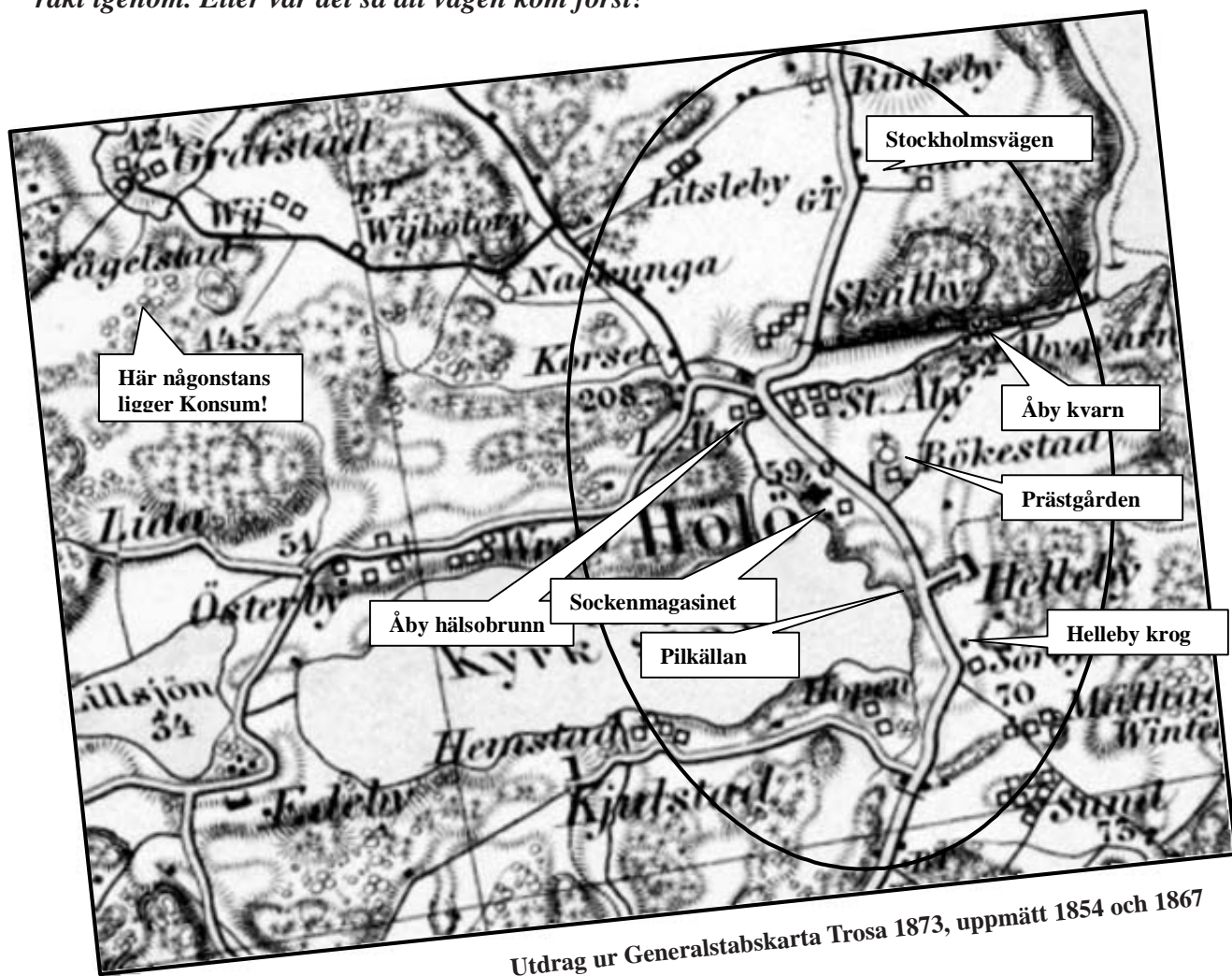


Så här såg krönikan ut 2004

Hölö centrum inte alltid vid järnvägen!

Bengt Stenberg, efter en idé av Ivar Kraft

Alla vet ju att Hölö ligger "mellan motorvägen och järnvägen". Men för hundra år sedan fanns ingendera - och på samhällets plats växte skog och betade boskap, helt ovetande om kommande järnvägar, motorvägar och samhällsbygge. Under 700 år var i stället området kring kyrkan bygdens centrum - säkert förstärkt av det faktum att den viktiga vägen från och till Stockholm passerade rakt igenom. Eller var det så att vägen kom först?



Utdrag ur Generalstabskarta Trosa 1873, uppmätt 1854 och 1867

Inom det ringade området har vi räknat till ett sextioal boställen, från herrgårdar till soldattorp

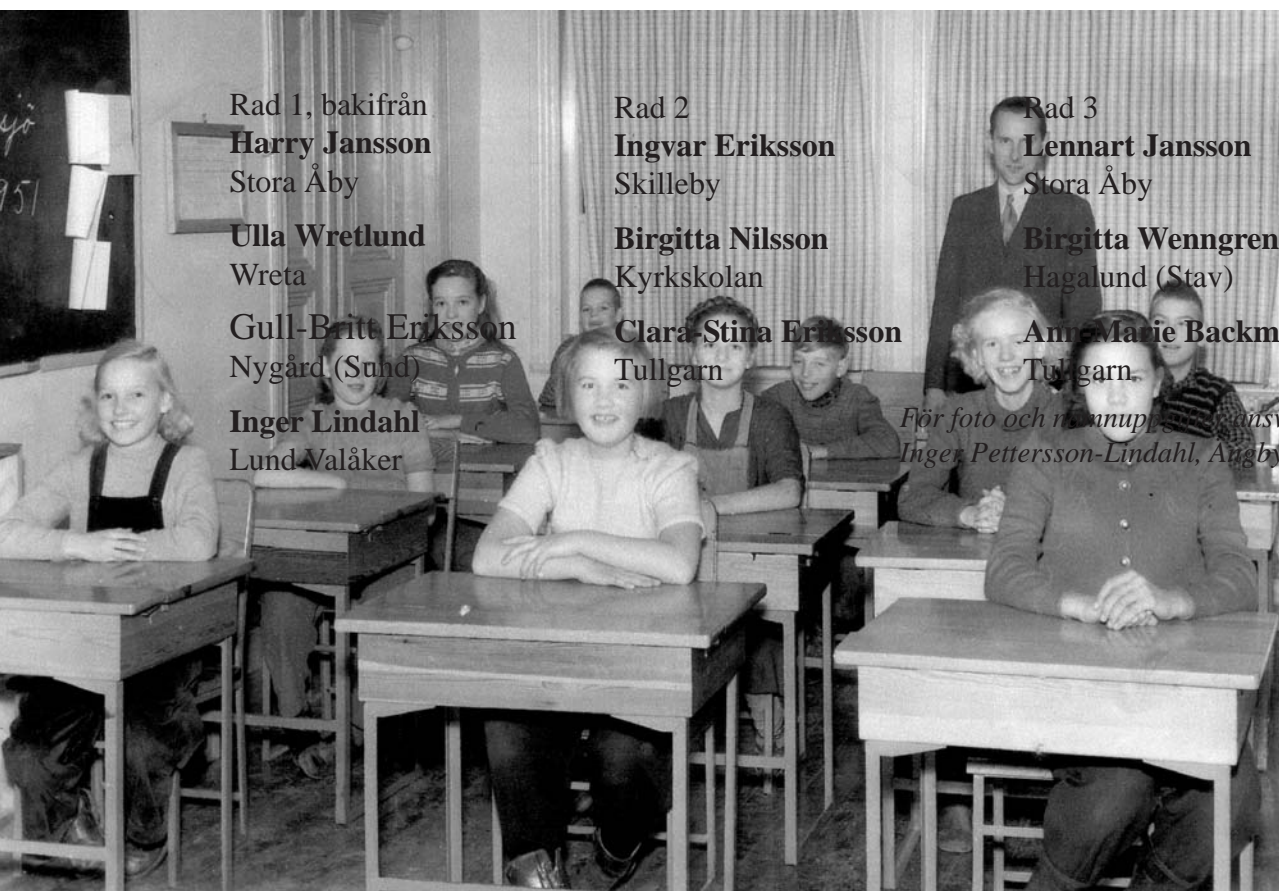
Om Hölö gamla centrum

I våra skrifter finns många berättelser om området runt riksvägen och kyrkan. Läs till exempel:

Scharffs trumma	årsskrift 1998	Bron vid Lilla Åby	årsskrift 1997
Sockenmagasinet	årsskrift 2003	Hölö Kyrka	årsskrift 1995
Helleby krog och bod	årsskrift 1999	Lilla Åby by	årsskrift 2002
Mjölнарfamiljen i Åbykvarn	årsskrift 1993		
Hölöprosten Scharff och Rysshärjningarna			utgiven 1998
Hölö kyrkskola 100 år			utgiven 1996
Hölöpasset - om hölöslaget och Hölö hälsobrunn			ny uppl 2001

Kyrkskolan 1951 klass 5 och 6

Lärare Stig Rasjö



Rad 1, bakifrån
Harry Jansson
Stora Åby

Ulla Wretlund
Wreta

Gull-Britt Eriksson
Nygård (Sund)

Inger Lindahl
Lund-Valåker

Rad 2
Ingvar Eriksson
Skilleby

Birgitta Nilsson
Kyrkskolan

Clara-Stina Eriksson
Tullgarn

Rad 3
Lennart Jansson
Stora Åby

Birgitta Wenngren
Hagalund (Stav)

Anne-Marie Backman
Tullgarn

*För foto och redaktion ansvarar
Inger Pettersson-Lindahl, Ångby Hölö*

linier för de

klass 5 och
Wennerfors
då den nya

känkta jord-
å återställda

iser!

Maj Petersson

Tullgarnsdagen, tradition i 25 år!

Gunilla Follin

Hembygdsföreningen hade denna tilldragelse som en årlig fest.

Många olika ideér för den publik som besökte Tullgarn och dess vackra park, kläcktes av föreningens påhittiga medlemmar genom åren. 1977, den 13 augusti, började vi med en 1700-1800-tals fest, utstyrda i den tidens klädedräkter. Enligt protokoll har jag läst att föreningen skötte sig så bra detta första år, att vi även fick ha sammankomst året därpå. Dans på bryggan, folkdans och ringlekar i parken för ung och gammal, världshuset ordnade en speciell supé till rabatterat pris, lotterier är några av de jippon som vi kunde erbjuda vår publik. Bryggan som lövades och belystes i sommarnatten av färgglatt arrangemang tog även emot "sjöfolk" som hade sina semesterfärder på tullgarnsviken. Allt var gratis, förutom att gick med insamlingsbössa, för att musikerna skulle få något för besväret. Tänk vad allt var enkelt förr. Inte ens ordningsvakter behövdes för att hålla ordning på alla glada och uppspelta deltagare.



Folkdansuppvisning i Slottsparken på Tullgarn

1982 invigdes hölödräkten på Tullgarn.

Ett helt gäng med belåtna ägarinnor ställde upp sig framför slottet och förevigades därmed. Dräktbeskrivning finns i en annan artikel i krönikan. Skådespel har också spelats upp bland annat i lövteatern. "Vackra Karin" av Järnateatern, "Rallarkurtis" och "Rallarliv" av Tystbergadramatörerna, "Stadsmusikanterna från Bremen" av Marionetteatern och trollkarlen Mr Haik, var några av de mer etablerade grupperna som då roade publiken. Musiker som Södertälje Spelmanslag, Trosabandet, Rolf Ahlbom och Näckrosorna stod för det musikaliska i flera år nere vid bryggan. Våra lotterier var lyckade och hade en strykande åtgång, både i parken och nere vid bryggan. 1992 gjorde "grislotteriet" sin bejublade entré. En levande gris, "Sofia", fraktades till Tullgarns brygga strax innan dragningen på det amerikanska lotteriet och utgjorde högvinsten. Vinnaren blev smått förskräckt över sin (o)tur och sålde den med god vinst till en mer intresserad person. "Grishistorien" tog inte slut med detta. När slakten väl var förestående reste husse och matte hemifrån. De stod inte ut med det grymma slutet. Sofia hade nämligen i några månader varit som en "hund" hos paret. Husse hade delat sin morgongröt med henne under denna tid. Jag förstår parets grämlöse över Sofias öde.

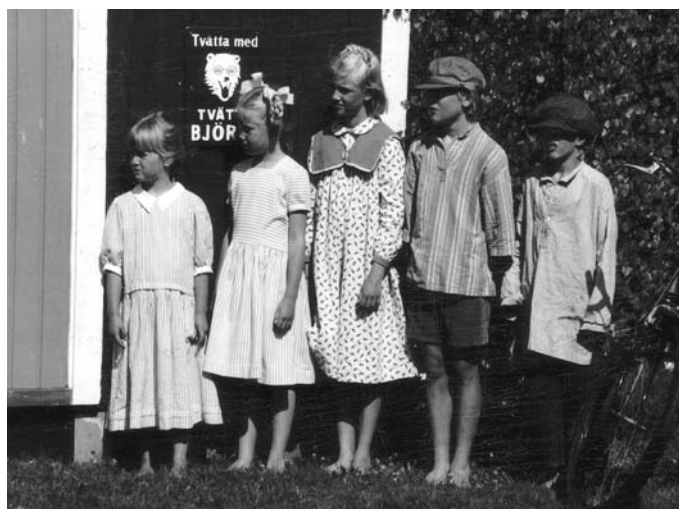
1996 inträdde en ny fas i vårt arrangemang.

Vi måste sätta fart på "dagen" och strukturera om den efter tidens trend. Idén om ett större "jippo" föddes och detta år inbjöds sångare, sånggrupper, körer, musiker, Idlaflickor, hästdressyr och mycket annat. Vårt är att nämna; **alla som uppträdde, gjorde detta gratis!** Besökarantalet ökade till ca 2000! Vilket drag! Vi sålde lotter, karameller, tidskrifter så det stod härliga till. Kommunen, slottsförvaltningen och Handelsbanken sponsrade med bidrag till annonsering och reklam. Den lilla guldpengen som parkeringsavgift för de ca 900 bilarna delade vi med Hölö Idrottsförening, som blev mycket glada för detta tillskott i kassan.

Nästkommande år "inbjöds" Kungen och Drottningen till Tullgarn, vilket passade dem bra då de biologiska dammarna skulle invigas. Besökarna svek inte heller detta år, tvärtom kom det några fler, vilket var väntat. Vi räknade till 1400 bilar den dagen. Det enda som inte var intressant för publiken, det var vår omhuldade bryggdansen. 1998 lades den ner. Vår försäljning var det inget fel på. Gymnaster, Hemvärnets musikkår, ponnyridning, remmalag m.m. drog många barnfamiljer till sig. Exercis med modell Ä-krigare var ett annat roligt dragplåster. Året 2002 kom verkligheten ifatt föreningen. Slottsförvaltningen backade ur sitt löfte om bidrag till oss, och vi stod där med, om inte en totalförlust, så i alla fall en liten minussumma som resultat. Ett par år efter nedläggelsen har det ringt aktörer och frågat om fortsättning följer. Så roligt!



*HM Karl XIV Gustaf och
Drottning Silvia i Tullgarnsparken*



Barnskådespelare i en teateruppsättning på Tullgarnsdagen

*"Sverigedräkt och Mörködräkt"
dansar i slottsparken*

Gustaf V

Kung Gustaf V och dåvarande kronprins Gustaf Adolf var på resa i Dalarna för att inviga någon av alla dessa evinnerliga broar och järnvägar. Vid ett tåguppehåll kom de att språka med en mas på perrongen.

Gamle kung Gustaf frågade masen:

- *Det heter ju, att här i Dalarna säger ni Du till alla människor, är det verkligen så?*
- *Johodå, svarade masen, vi säger Du till alla, utom till dej och grabben din förstås!*

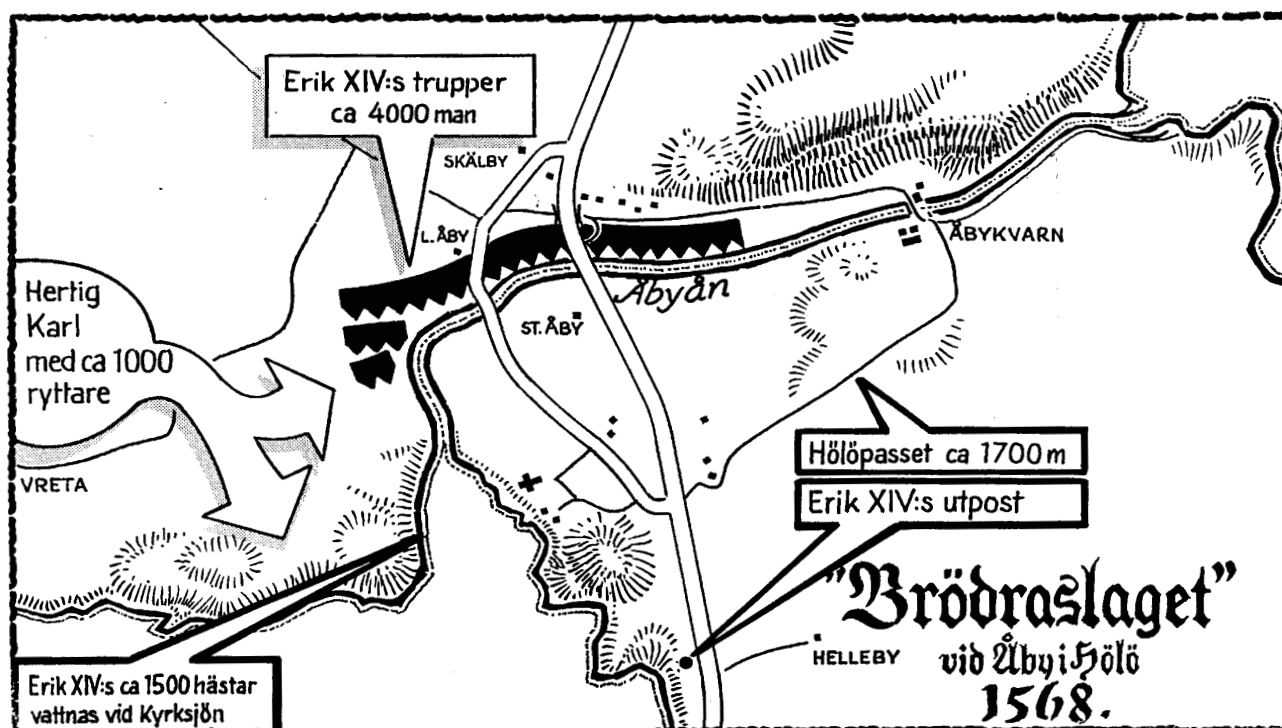
Vet ni att Gustaf Vasas söner krigat här i Hölö?

”Brödrakriget”

De slogs om makten i Sverige. Ett avgörande slag stod vid Åby den 29 mars 1568. Hertigarna Johan och Karls män kom ”Tjuvstigen” över Österby och Vreta med 1500 hästar, 4000 man och 23 kanoner. Hertig Erik (Erik XIV), som vattnade sina hästar i Kyrksjön, blev överrumplad och förlorade striden.

Det sägs att hertig Karls anfall med sitt rytteri skapade så stor förvirring att hertig Eriks trupper inte ens hann vända sina kanoner.

I bygden finns fortfarande bevarade ett antal kanonkuler från Åby. Men det är en annan historia.



I flera beskrivningar av ”Brödrakriget” nämnes att ett fältslag skulle ha utkämpats på Hölö skog och i vissa fall nämnes Rännarslätten. Med denna slätt avses troligen de öppna fälten framför Tullgarn. Enligt ”Historisk Tidsskrift” är det numera helt klarlagt att detta avgörande slag utkämpades som ovan beskrivits vid Åby i Hölö. Vid slaget på Åby marker stupade den i hertigarnas armé väl ansedde Wolmar Wrangel, vilken ligger begravd i Hölö kyrka. Om denne Wrangel skriver hertig Karl (sedermera Karl IX) i sin bekanta rimkrönika:

*”Wolmar Wrangel lät jag sedan begrava,
som i detta slaget blev tagen av daga.
Uti Hölö kyrka lades hans lik,
hans själ är uti himmelrik.*

Att slaget vid Åby innebar en vändpunkt i Brödrakrigets utveckling är helt klarlagt. Det finns således fullt fog för påståendet att ”Erik XIV:s öde avgjordes i Hölö”!

Läs vidare om den stora skattgrävningen på nästa sida!

Den stora skattgrävningen

Text och foto: Vera Gustafsson i Vreta

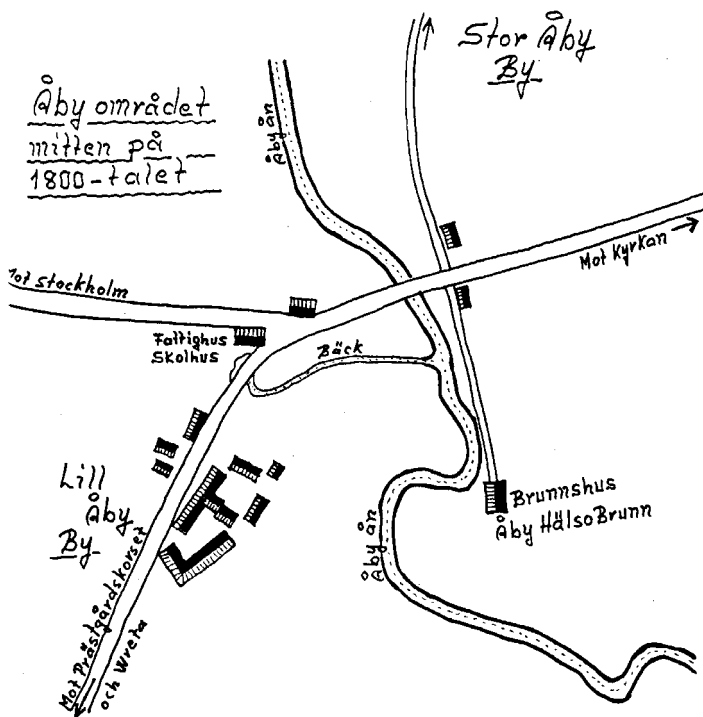
När jag berättade för mina barnbarn att soldaterna tågat förbi här ville de absolut göra en utgrävning! Säkert hade de som bodde här då gömt nå't fint för att det inte skulle falla i krigarnas händer!

Det stora spruckna flyttblocket i backen var nog ett bra gömställe. Anders, Johan och Rickard satte igång att gräva bevakade av schäfern Ricki. Men skatten som kom fram skulle visa sig mest bestå av gamla konservburkar, trasigt porslin, en väckarklocka plus en del annat skrot som nog inte var från 1500-talet, till skattgrävarens stora besvikelse. Man kom därför överens om att den stora skatten säkert var nergrävd någon annanstans.

Ett bra förslag för Dig som vill veta mer, utan att behöva gräva själv; är att köpa Ivar Högströms skrift "HÖLÖ PASSET" för en ringa penning i Hembygdsföreningen. Då får Du också läsa om Åby Hälsobrunn.



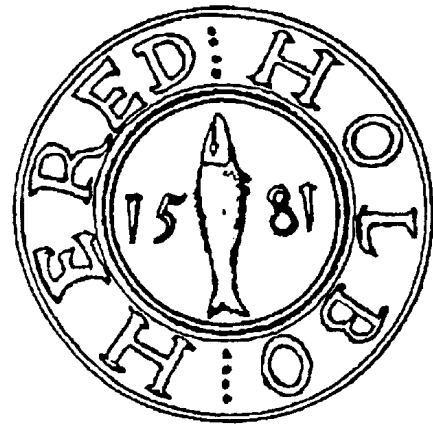
Ricki hjälper till att vakta skatten



"Nå'ru mormor, här finns ingen skatt"



En vackert kolorerad bild på fastigheten Fridö i Egelsvik, uppförd på avstyckad mark 1891-92. Framför huset står byggparet/ägarna, kalkbruksarbetaren Karl Johan Gustafsson och hans hustru Charlotta. Fotot är taget 1912.



*Södermanlands län
Hölebo Härad's sockensigill*

*Nu är det bara skylten som skall monteras upp på den nyrenoverade kyrkskolan!
Hans Bohman, Sven Erik Watz, Lennart Johansson och Carl Erik Jonsson 1999*



FOTO BO FOLCKER



Målare Kjell Åke Andersson i arbete med interiörerna i Kyrkskolan 1997.



Höle kyrkskola 2004

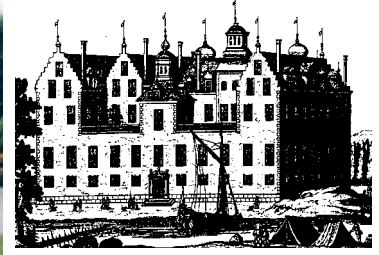


Anna Andersson vid "Edvins mjölkpall" i Österlund, Höle.

Fotot är en gåva till föreningen, och förvaras där både på papper och i digital form. Vi lånar gärna dina album eller enstaka foton för att kopiera in i vår bildsamling över Höle och Mörkö.



Presentation av de första hölödräkterna 1982 framför slottet på Tullgarn. Fr.v. Vera, Karin, Marita, Gudrun, Kristina, Ann, Barbro och Gun.



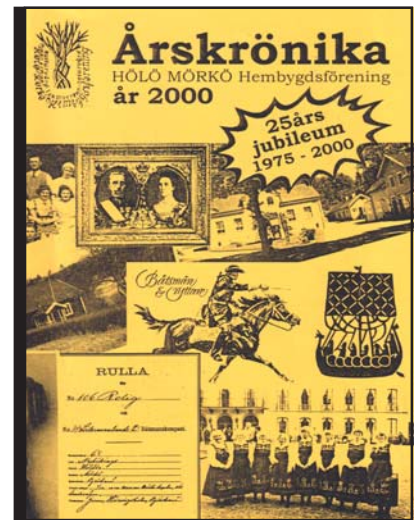
Tullgarns Slott ur Erik Dahlbergs "Suecia Antiqua" Kopparstick 1686.



Gymnastikuppvisning i slottsparken på Tullgarn 2002.



Hembygdssföreningens 20-årsjubileumsresa till Sävö. Här är en av de tre båtar som transporterade föreningens 60 deltagande medlemmar från Trosa till Sävö. Dagens meny bestod av laxlunch ombord eller medhavd matsäck.



Så här såg krönikan ut vid föreningens 25-årsjubileum 2000.



En bildkavalkad skulle inte vara fullständig utan vår hustomte Maj Petersson. Här är hon under idogt detektivarbete med gamla foton. Lika ofta hittar vi henne vid kaffekokaren eller microficheläsaren.



Mörkö's äldsta inbyggare

Text och foto Bo Öberg, Fridal

Det finns spår av att människor har verkat på Mörkö sedan flera tusen år tillbaka, men vad vet vi egentligen om dem? Strängt taget inte så mycket, men vi kan leka Sherlock Holmes och spekulera utifrån de spår de lämnat efter sig.

På Stenåldern

I låg det mesta av ön under vattenytan, men fynd av stenyxor på olika platser visar att människor ändå varit här. Förmodligen har de slagit tillfälliga läger under fiske och säljakt. Men man har inte hittat något som tyder på bosättningar.

Från Bronsåldern

finns det mer påtagliga lämningar i form av fyra-fem rösen och några skålgropsförekomster. Men har några bronsåldersmänniskor varit bosatta på Mörkö? Det borde varit möjligt, landet hade höjt sig tillräckligt för att erbjuda betesmark för lite boskap och det fanns säkert gott om fisk, säl och sjöfågel. Men man har inte hittat de typiska spår av boplatser som kallas skärvstenshögar och som finns på ett flertal platser i Hölö. Kanske markerade gravrösen på öns västra sida gränser för den eller de grupper som bodde mellan Valåker och Sund, där det finns flera boplatzlämningar och rösen.

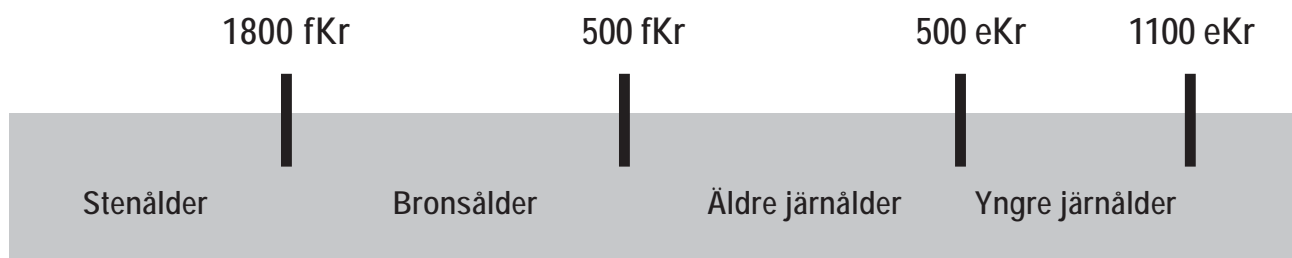
De tre skålgropsförekomster man känner till bildar en triangel med centrum vid Skåra. Lars Wernersson har i en arkeologiuppsats från 1995 bedömt det som sannolikt att det funnits en fast bosättning på bronsåldern i Egelsvik-Skäsa-området. Det grundar han på att man också funnit en terrassering (för ett bostadshus?) och stenverktyg i området. Han nämner också en ”nu försvunnen men belagd hällristning”.

Går vi fram en bit till Äldre järnålder

finns en del gravar som ser ut att vara från den tiden, bland annat vid Berga. Det finns inte några kända lämningar av hus från den tiden, men inga arkeologiska undersökningar som skulle kunna avslöja var de låg har heller gjorts.

Den bebyggelse som anlades under Yngre järnålder,

det vill säga från och med folkvandringstiden till och med vikingatiden, har ofta kontinuitet fram i vår tid. Eller med andra ord, många av dagens gårdar har sina rötter i järnåldern. Det gör att vi kan göra ”kvalificerade gissningar” om vilka gårdar som funnits i tusen år eller mer



Gårdsnamnen

Det finns några ledtrådar att gå efter när man försöker klura ut vilka gårdar som är de äldsta. En är gårdens namn, som inte brukar förändra sig över tiden. Enkla "naturnamn" som slutar på -a är ofta gamla. Det gäller Sanda, Berga, Kumla, Nora, Nöckna, Håga, Skåra, Skåsa, Tuna. Namn som slutar på -sta och -by räknas också till dem som härstammar från järnåldern, vi har Hosta, Örsta, Tramsta, Gåsta, Tormesta respektive Ekeby, Vickelby, Tegneby, Skälby och Lundby.

Vi måste också kontrollera att namnen är "äkta" genom att kontrollera att de finns omnämnda i medeltida dokument i "gamla" former, vilket är fallet med dem vi nämnt. Brunna är till exempel inte omnämnt förrän i slutet av 1500-talet, varför vi måste sätta ett frågetecken där, liksom för Vreta på Eriksö. Villospår förekommer, som Idala och Idesta, vilka låter gamla men som tillkommit i sen tid. Hammarby vet vi tack vare gamla dokument att det är en avstyckning från Tegneby som donerats till kyrkan under katolsk tid.

Läget

En annan ledtråd är att titta på gårdens läge i terrängen. Om vi tittar på exempelvis Björkarö ser vi att dess jordar ligger så lågt att de bör ha legat under vatten på järnåldern

Gårdsgravfält

Den tredje ledtråden vi kan använda är att försöka passa ihop de kända järnåldersgravarna med de gårdar de hör till. Arkeologerna antar att gårdarnas gränser inte ändrats så mycket, så genom att studera gamla kartor kan vi gissa vilken mark gravarna ligger på. I vissa fall, som Ytterberga, vet vi att marken styckats av, så att Eneboda, Barkarboda och delar av Axvik ursprungligen tillhörde Ytterberga. Vi måste också räkna Hammarbys gravlämningar till Tegneby eller Skälby. Grovt räknat kan vi också anta att ju fler gravar som finns på en gård, ju äldre är den.

Ett antagande blir då att Nöckna, som har över 80 gravar, är den äldsta gården som finns kvar idag, med rötter kanske ner i folkvandringstid. Berga, Nora och Ytterberga med 60-talet gravar var är förmodligen nästan lika gamla. Andra gårdar som kanske kan räkna sina rötter i vendeltid är Kumla, Skälby, Hostan och Skåra. Gåsta och Ekeby är svåra att skilja åt, men eftersom gravarna i huvudsak ligger på Gåstas ägor kan vi gissa att gården är ungefär lika gammal som Kumla, det vill säga 1300-1400 år gammal.

De gårdar som härstammar från vikingatid blir i såna fall Sanda, Tormesta, Vickelby, Tramsta, Håga, Örsta, Tuna och Ekeby, samt möjligen Lundby och Skåsa.

På bilden en grav som nyligen upptäckts efter skogsavverkning. Den ligger i slänten ovanför Hostan, och så väl höjdläge som form tyder på äldre järnålder



Tegneby är speciellt

Namnet antyder att den innehafts av en tegn som troligen var en sorts vasall till kungen, och är då förmodligen en förläning. Eftersom tegnarna var kristna borde det inte finnas några stensatta gravar efter dem. Jag räknar därför med att gravarna på Tegnebys ägor (sedermera Hammarbys) ursprungligen tillhört Skälby. Om gården uppförts för en tegn borde detta skett i början eller mitten av 1000-talet.

Tuna är också ett speciellt namn

Tuna-orter finns ganska jämnt spridda runt Mälardalen, och man räknar med att de haft någon funktion som centralort. John Kraft, som skrivit mycket om detta, antar att Hölö-Mörkö utgjort ett skeppslag med Tuna som administrativt centrum.

Även om Berga finns liknande teorier. Det verkar finnas ett Berga i i stort sett varje socken. I Mörkö finns till och med två, Ytter-Berga och Över-Berga (Det står faktiskt Över-Berga på en gammal karta). Det ställer frågan om det från början fanns två distrikt med varsitt Berga. Det är inte ovanligt att skilja två orter på detta sätt, jämför Ytter-Järna och Över-Järna eller Ytter-Hölö och Över-Hölö.

Socken bildas

Arkeologiprofessorn Åke Hyenstrand anser att socknarna en gång bildats av två tolfter, det vill säga två distrikt med ungefär tolv gårdar i varje. Kanske fanns två tolfter med varsitt Berga som huvudgård innan Mörkö socken bildades en bit in i medeltiden.

Nu har vi kommit så långt fram i tiden

att vi till och med vet vad några Mörköbor hette. Runstenen vid Håga talar om att bröderna Tryrik och Froste bodde vid Ytterberga (eller möjligen Håga) och att de hade en far som hette Orme. Tre andra runstenar har funnits: en från Hörningsholm som Vreidar reste efter sin far Jörund, och en vid Skälby som Ingetora lät resa, den tredje vid Tormesta var bara delvis läsbar. (Enligt en runstensforskarens anteckningar från 1600-talet fanns det också en vid Sanda, men den vet vi inget om.)

Faktiskt kan vi gissa vad några ännu tidigare Mörköbor hette. Gårdsnamnen som slutar på -sta brukar ha namnet på den förste brukaren som första led. Så Tormesta grundlades förmodligen av någon Tormund för 1200 år sedan eller mer, Gåsta av Gåsen (det var vanligt med djurnamn, idag heter vi ju fortfarande Björn och Ulf). Örsta grundades förmodligen av en Erik (Öirik). Hosta och Tramsta är svårare att gissa.

Medeltid och senare

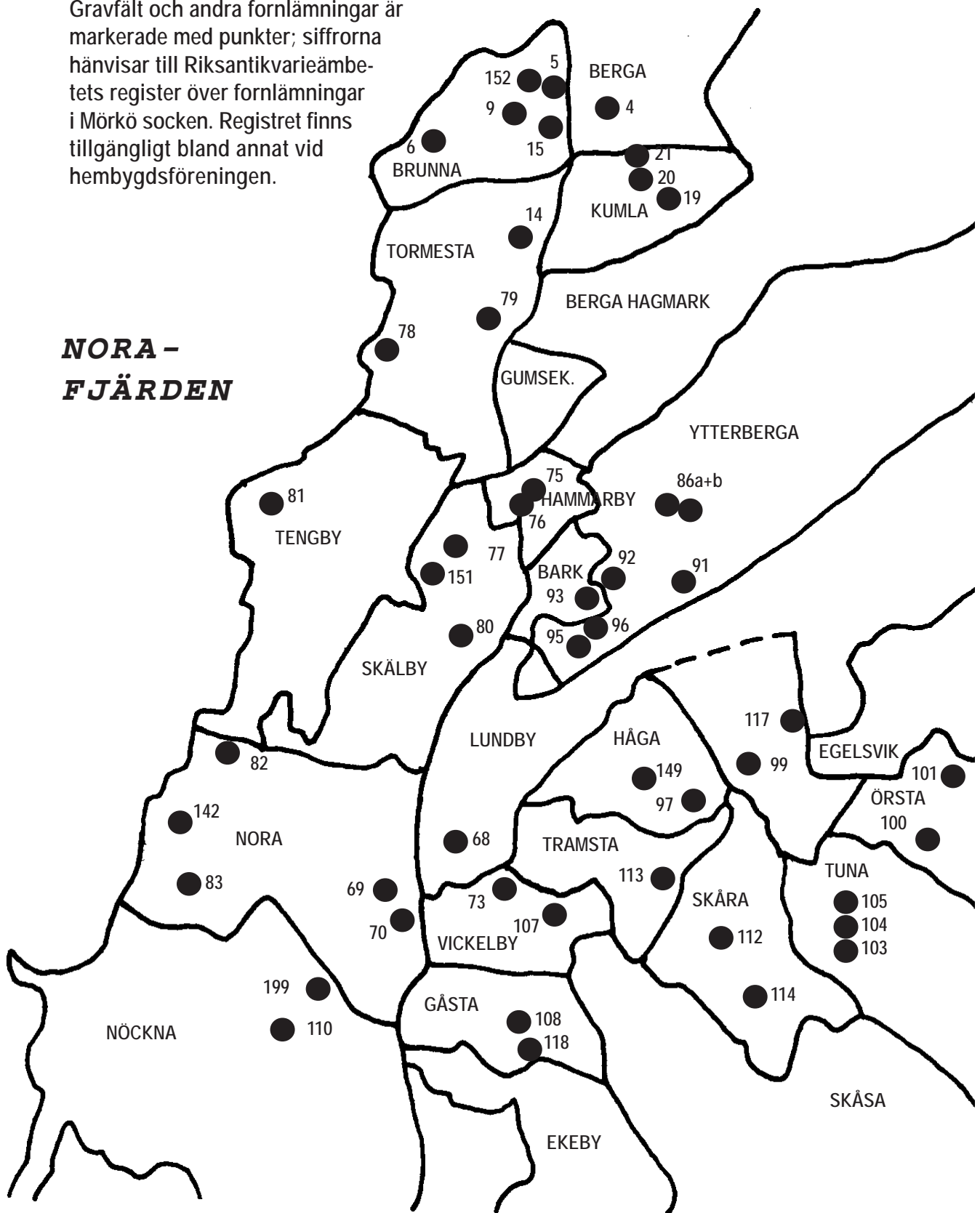
Medeltiden fram till 1350 var en allmänt expansiv tid som tog slut med digerdöden, och inledde en period då befolkningen knappast växte alls förrän i slutet av 1500-talet. Så de gårdar som nämns i medeltida dokument är förmodligen anlagda före 1350. Ett undantag är Nygård som byggdes ”uppå svinavallen” i början av 1400-talet. Andra medeltida gårdar är Björkarö, Botten, Egelsvik, Eriksö och Hammarby, kanske också Löten, Axvik, Eneboda och Barkarboda.

Det är först i början på 1600-talet som vi kan få ordentligt nedtecknat vilka gårdar som fanns på Mörkö och vilka som bodde på dem Detta skedde i samband med Älvsborgs lösen 1613.

Men det är en senare historia!

Mellersta delen av Mörkö under yngre järnålder / medeltid - ett försök att återskapa tidiga "gårdsgränser"

Gravfält och andra fornlämningar är markerade med punkter; siffrorna hänvisar till Riksantikvarieämbetets register över fornlämningar i Mörkö socken. Registret finns tillgängligt bland annat vid hembygdsföreningen.



Vår samverkan med Hölöskolan tar sig olika former

Efter en cykeltur från Hölö och Tullgarnsguidning i slott och park smakar det bra med saft och bullar i det gröna.

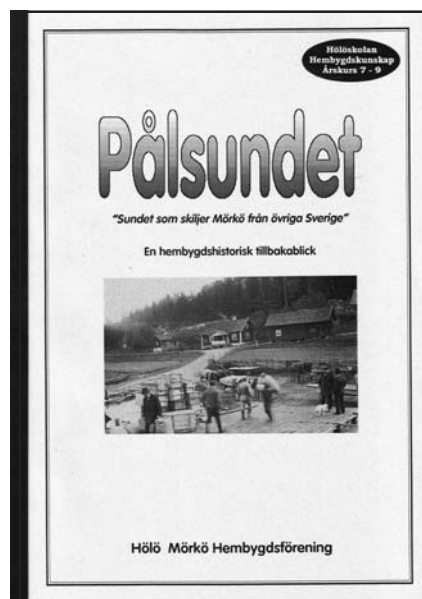


"Nutidsbarn" har lektion i vårt återskapade klassrum i Kyrkskolan.



Tredjeklassarnas luciaframträdande i Kyrkskolan under Eva Dovhammars musikaliska ledning har utvecklats till en "tittarsuccé" – stora salen var i år fylld till sista ståplats. Bilden är från ett tidigare tillfälle, då alla ännu rymdes i vår studielokal

Årskurserna 4 till 9 får som gåva några av föreningens skrifter. Dessa skrifter användes i skolundervisningen i ämnet Hembygdskunskap. Vi i föreningen hoppas att de också hittar vägen till mamma, pappa, farfar och moster Frida



Hembygdsdräkterna i Hölö Mörkö

Vera Gustafsson i Vreta



Hölödräkten

*Vera Gustafsson i den första uppsydda kopian.
Originalen finns på Nyköpings museum*



Mörködräkten

Liten historik över våra bygdedräkters tillkomst

Hölödräkten

Hembygdsföreningens styrelse tillsatte 1976 en grupp för att få fram en hembygdsdräkt för Hölöområdet. Vi sökte i skrifter, andra handlingar och framför allt runt om på gårdarna, dock utan att få fram minsta spår av en bygdedräkt!

En Tullgarnsdräkt skänkt till Nyköpings Museum av Reinhold Nyström, Gustaf V's f.d. bollpojke, väckte så småningom vårt intresse. Tullgarnsdräkten hade ursprungligen framtagits av drottning Victoria, med hjälp av sina hovdamer. Vid ett arrangemang på Tullgarns slott i augusti 1977 visade vi ihoplånade privata Tullgarnsdräkter och även dräkter från Trosas och Nyköpings museer.

Ett år senare, hösten 1978, beslöt gruppen att Tullgarnsdräkten skulle representera Hölöbygden. Den första väven sattes upp i Broby vävstuga i oktober 1979. Efter sykurs, broderande och spetstillverkning presenterade vi de första åtta dräkterna vid Tullgarns slott i juli 1982.

Mörködräkten

”Originalen” till Mörködräkten återfinns som bild i C. U. Ekströms bok om Mörkö, utgiven 1828. I senare upplagor har dräktbilden placerats på skriftens framsida. (*se bild längst upp till höger*).

På initiativ av grevinnan Ebba Bonde m.fl. komponerades 1927 - 1932 en enklare dräkt efter bokens förebild. På Röda Korsets basar vid Hörningsholm 1932 bar några Mörködamer sina dräkter för första gången.

Fullständig beskrivning och fotodokumentation av dräkterna finns vid hembygdsgården i Kyrkskolan.



Ottilia Eriksson klädd i sin vackra Mörködräkt

Sverigeresan

Anita "Trollet" Myrfors med hemvist i Seattle, USA



Bilden visar Lida gård i dunkel höstton

I dimman över Lillsjön dansar älvorna, i hagarna vid Lida Gård kikar långgluvade gråtomtar fram bakom åldriga ekar, som de gjorde redan då Tar lät resa och rista runstenen över sin döde far.

Bakom jättesteenarna vid Aspen väntar stortrollen på den väna prinsessa som sagorna lovat dem. Väntar, tålmodigt och tungt alltmedan Näcken spelar i den trolska sjön, och århundraden komma och gå. Nutid och saga blir ett.

Kungligt lustslott, rika gårdar och herresäten. Välmående bönder och hjärtskärande fattigdom blir trådar som vävs samman i historien kring Hölö och Mörkö. Ett Sverige i miniatyr. Och så vackert

Glittrande sjöar, skogsdungar, kullar, havsvikar och gamla fruktträdgårdar vid röda torp. Kyrkor Sträcker sina spiror mot himlen, som i bön. Kor, hästar och får betar lugnt på gröna ängar. Allt andas ro, allt kunde flyttas hundra år tillbaka. Nej - nu överdriver jag! Mycket har blivit bättre. Fattighuset är borta, ingen fryser och far illa i dragiga torp nu. Världen har flyttat närmare; på gott och ont. E4 och järnvägen rusar väsande och morrande genom landskapet; på gott och ont!

"Hölö Herrar" och deras damer prisades av Johan Erik Petri redan 1828. I hans skrift "Hölö socken" omtalas de som varande av "Väl avpassad höflighet och god omdömesförmåga". Vilken, skriver han vidare; "göra deras umgänge godt och trefligt". De är något "yppiga" i sitt levnadssätt, låter han oss vidare veta, männen tar sig gärna en cognac och kvinnorna tycker om vackra kläder.

Har något ändrats? Min make och jag som är på besök hos våra vänner Kajsa-Lotta och Calle på Lida Gård, tycker inte det; och när vi fick möta Gunilla och Torsten och blev introducerade i hembygdsgården och insåg vilket fantastiskt arbete som läggs ned på att bevara det gamla och presentera det på ett intressant sätt, blev vi väldigt imponerade. Hölö och Mörkö lever i nutid och forntid. Spökena från längesedan kan vila i ro; deras minnen hedras, de är inte glömda.

När vi lämnar Lida Gård för att flyga tillbaka till Amerika, har vi i bagaget minnet av sköna syner, vänliga människor och en känsla av att ha varit på en plats bortom tid och jakt. Kanske en liten gråtomte har smugit sig ned i en väska för att sjunga mumlesånger för oss om vitsippsfyllda björkdungar och dignande gråpäronträd när verklighetens vargar tränger sig på. Jag hoppas det!

Skytteföreningen vid Bökesta i Hölö 1920



Foto ur hembygdsföreningens arkiv



Överst

1. Albin Gustafsson, Smedsta
2. Edvin Andersson, Österlund
3. Alrik Gustafsson, Smedsta
4. Edvin Andersson, Stora Åby

Rad 2

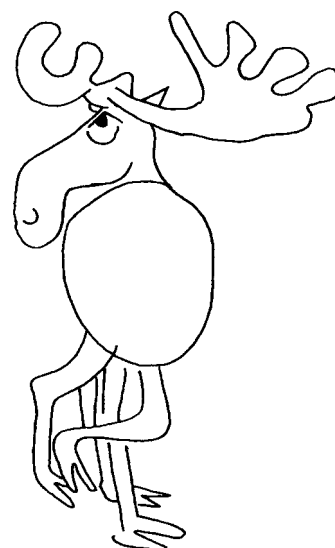
1. Oskar Andersson
2. Hilmer Johansson, Åkerby
3. Edvin Johansson
4. Simon Wretlund, Wreta
5. Gustaf Jansson, Stora Åby
6. Josef Nilsson
7. Ragnar Persson, Mälhaga
8. Axel Andersson, Österby
9. Gottfrid Andersson

Rad 3

1. Manfred Karlsson
2. Axel Jansson, Stora Åby
3. ?
4. Ellert Andersson, Stora Åby
5. Ellert Wretlund, Wreta
6. Gottfrid Lindkvist
fjärdingsman

Rad 4 längst fram

1. Erik Lindkvist, Hejsta
2. Alvin Gustafsson, Smedsta
3. Emil Karlsson, Valåker
4. Bernt Sjögren, Helleby bod



Den unge och framgångsrike jägaren hade för första gången varit med på en kunglig jakt och berättade efteråt; - *Visst var jag nöjd med att få skjuta tre älgar, men det hade förstås varit ännu trevligare att få träffa kungen!*

Gustaf Elis Andersson - ett levnadsöde på Mörkö

Ankie Schipper

Hembygdsföreningen har fått i sin ägo Gustaf Elis Anderssons kvarlåtenskap i form av myndighetspapper rörande köpebrev, lagfartsprotokoll, testamente, arvsskifte, bouppteckningar etc. Ur detta har jag satt ihop denna levnadsberättelse.

Gustaf Elis Andersson föddes på Norrbacken i Egelsvik 1888 och bodde mellan sitt 13:e och 21:e levnadsår på Tunaberg i Egelsvik. I övrigt bodde han hela sitt liv på Norrbacken. Elis arbetade på Oaxens kalkbruk. Norrbacken ägdes av hans morfar Johan Erik Olsson i Öhrstad. **Pappan var Anders Gustaf Ersson.** Han arbetade i kalkbruket på Oaxen. **Mamman hette Anna Sofia Johansson** och mammans syster var Johan August Andersson i Slaktars första hustru: Karolina Charlotta Johansson, alltså moster till Gustav Elis. **Pappan dog 1907**, då var Gustav Elis 19 år, fortfarande omyndig. Han och mamman ärver pappan.



FOTO BENGT STENBERG

Norrbacken i Egelsvik
Gustaf Elis Anderssons barndomshem

1913 dör morfar Johan Erik och morbror och mamman ärver sin pappa.

1916 dog morbrodern. Hans fru och hans syster Anna Sofia ärver honom.

1920 säljer mamman Tunaberg till smeden Gustaf Adolf Ljunglöf.

1928 dog mamman Anna Sofia. Gustaf Elis (40 år) ärver henne.

Ovanstående uppställning visar hur arven har rört sig. Nu går det 17 år. Någon har 1945 lämnat in en ansökan om omyndigförklaring av Gustaf Elis (GEA) i Mörkö pga "slöseri och grov vanvård av sin egendom". 1948 förklarar Häradsrätten GEA åter myndig. Nu börjar en rörig tid. Först är det tal om expropriation (tvångsinlösen) av Norrbackens mark. GEA:s juridiska ombud har kontakt med skogvaktaren Gustaf Andersson (GA) på Lindängen. GA tar hand om GEA:s ekonomi. Då kommer också fram att Ester Larsson, som senare köper Norrbacken på exekutiv auktion, har lämnat GEA flera lån. 1950 blir det exekutiv auktion och Ester Larsson ropar in fastigheten för 22.300 kronor. Ungefär den summa hon har lånat honom. 1950 skriver Lantbruksstyrelsen till Kungen med en vädjan om expropriation, eftersom EL inte vill avstå från åker, bete och skog. Hur det blev gick inte att utläsa. 1955 blev GA utsedd av Häradsrätten till god man för GEA. 1958 dog Gustav Elis Andersson. Då bodde han på Ytterjärnas ålderdomshem. Det fanns inga arvingar och John Nilsson på Gåsta blev utsedd till god man för Allmänna Arvsfondens räkning. Det finns ett testamente, som lyder:

Jag Gustaf Elis Andersson förklarar härmed min yttersta vilja vara, att vid mitt frånfälle all min behållna kvarlåtenskap skall med full äganderätt tillfalla Mörkö kommun och disponeras på följande sätt:

Kvarlåtenskapen skall förvaltas av en styrelse, som skall bestå av tre aktade och ärade å Mörkö bosatta personer, vilka skola utses: en av vederbörande kommunalnämnd, en av vederbörande fattigstyrelse samt en av vederbörande kyrkoråd. I första hand bör därvid utses ledamöter av ifrågavarande kommunala myndigheter.

Forts nästa sida

Fondens avkastning skall användas för å Mörkö, inom Mörkö nuvarande borgerliga kommun, bosatta personers bästa på de sätt, som fondens styrelse efter bästa förstånd finner för gott. Medlen bör dock företrädesvis användas för att bereda hjälp och trevnad åt åldringar, fattiga och sjuka.
Södertälje den 10 april 1950
(Gustaf Elis Anderssons sign)

Att Gustaf Elis Andersson, vilken vi personligen känna, denna dag med sunt och fullt förstånd och av fri vilja i bådars vår närvaro förklarar ovanstående innefatta hans yttersta vilja och därunder tecknat sitt namn intyga under tecknade, särskilt anmodade testamentvittnen.
Södertälje den 10 april 1950

Gust. Andersson(sign)

Gust. Andersson
Skogvaktare
Mörkö

Thure Detter(sign)

Thure Detter
Jur. kand.
Birger Jarlsgatan 88
Stockholm

Det bildas en Gustaf Elis Anderssonstiftelse. I den sitter olika nämnders ledamöter: Fru Svea Jansson, Bergdala, är Hölö socialnämnds ledamot, Georg Andersson är kommunalnämndens ledamot, Gustav Andersson är Mörkö kyrkoråds ledamot.

Stiftelsens ändamål är att tillgodose att intentionerna i testamentet efter Gustaf Elis Andersson efterlevs och uppfylls. Att detta verkligen kom att göras framgår av de protokoll som finns bevarade. Vi hittade protokoll från 1960 till 1966, men fonden har funnits längre än så. Fram till slutet på 1990 har fonden haft avkastning, om än mycket blygsam. Nu har fonden upphört.

Protokollen ger en uppfattning om hur medlen ur fonden användes:

1961 bjöds pensionärerna på Mörkö ålderdomshem och pensionärshem på bilresa till och från högmässa i Mörkö kyrka och efteråt bjöds pensionärerna på kyrkkaffe. Styrelsen beslöt även att inköpa kaffeservis med tillbehör till samlingssalen i Mörkö Pensionärshem. Utgifterna för ovanstående beräknades till cirka 500 kronor.

1962 beviljades ett anslag på 300 kronor till Mörkö pensionärsförening som resebidrag till en utflykt till Eskilstuna och Julita.

1963 beslöts att makarna Tekla och Wiktor Wettergren, Nöckna, som båda på grund av sjukdom, varit oförmögna till arbete, skall tilldelas dem 200 kronor av fondens avkastning. Även Mörkö pensionärsförening fick detta år ett anslag på 200 kronor, som bidrag till föreningens resa till Furuvik.

1964 kom en begäran om bidrag till Mörkö pensionärsförenings resa till Millesgården och Waldemarsudde, vilken beviljades med 200 kronor.

1965 begäran om bidrag från Mörkö pensionärsförening till sommarens utflykter, beviljades med 300 kronor.

1966 som ovan. Beviljades med 300 kronor.

Studiecirkarna*

Gustaf Friberg

Studiecirkarna har under åren varit en livaktig och uppskattad del av vår hembygdsförening. Under gemytliga former har medlemmarna träffats i Kyrkskolan eller ute i fält för att närmare studera spår som belyser vad som hänt i bygden. Under 70-och 80-talen studerades **Hölöbygden** och **Tullgarns-området**; på platser där torp legat satte man upp skyltar med torpnamnet och senaste brukare. Studieverksamheten på **Mörkö** bedrevs under många år som vandringar. Senare mörköstudier har omfattat fornminnen, torp och gårdar men framför allt samtal med äldre mörköbor och har avsatt en värdefull dokumentation.

Studiet av tegelbruket vid Skyttorp under 90-talet resulterade i en skrift om brukets historia. Nästa cirkelobjekt blev området kring **”Pålsundet – sundet som skiljer Mörkö från övriga Sverige”** – också en läsvärd skrift!

Cirkeln om radioserien **”Livet på landet”** från Berga gård 1938 var mycket givande. Fornminnen i bygden var nästa ämne följt av släktforskning och den nu pågående intervjuerien med minnesgoda mörköbor.

Hölöbygdens historia väcker nu återigen stor anslutning med livliga diskussioner och Skillebycirkeln dokumenterar flitigt med hjälp av dator.

Från vänster
Lars Hallin
Bo Andersson
Per Olof Eriksson
Barbro Söderström
Gunilla Follin
Carina Blomkvist
Bengt Stenberg



Skeppsättningen vid Berga Gård är väl gömd av hagtorn och slånbar. Mörköcirkelns medlemmar står här var och en på en av skeppsättningens stenar.



Mörköcirkeln tar rast vid Pålsundet och får besök av Länstidningens reporter.

* **Cirkel**, av latinets *circulus*, liten ring; kallas en grupp människor som gemensamt ägnar sig åt utövandet av någon verksamhet, t ex studiecirklar, bok- och läscirklar, men även sällskap eller sällskapskrets.

Verksamhetsberättelse för 2005

Styrelsen för Hölö Mörkö Hembygdsförening får härmed avge följande verksamhetsberättelse för år 2005, vilket är föreningens 30:e verksamhetsår.

STYRELSE m.m.

	Ordinarie	Suppleanter
Ordförande	Torsten Eriksson	Bertil Ericson
Vice ordförande	Gustaf Friberg	Stig Johansson
Sekreterare	Bengt Stenberg	Waltraut Neuschütz
Kassör	Enar Gustavsson	Maj Petersson
Ledamöter	Ann-Marie de Mander Gunilla Follin Vera Gustafsson Ivar Kraft Ankie Schipper	Barbro Söderström Louise Thor
Revisorer	Lars Eriksson Bertil Gustafsson	Tore Andersson Mait Jacobsson
Valberedning	Orvar Jureus (sammankallande) Sven Björklund Agneta Uddling	Gudrun Carlsson Anna-Lisa Eriksson Bo Roos

Firmatecknare

Föreningens firma har tecknats av Torsten Eriksson och Enar Gustavsson, var för sig.

Möten

Ordinarie årsmöte hölls den 17 mars 2005. Styrelsen har haft 10 protokollförda möten under året.

ARBETSGRUPPER (motsvarande) /sammankallande

Årskrönika	Gunilla Follin	Verksamhetsledare	Gustaf Friberg
Skolkontakter	Ivar Kraft	Värdinna	Maj Petersson
Medlemsreg.	Gudrun Andersson	Presskontakt/IT	Bengt Stenberg
Lotterier	Vera Gustafsson	Arkiv/skrifter	Gunilla Follin
Arkeologi	Vakant	Redskap	Bertil Ericson

MEDLEMMAR

Föreningen hade vid årsskiftet 370 betalande medlemmar. Inklusive familjemedlemmar (i år har vi inte räknat med ev barn) var medlemsantalet cirka 600. Årsavgiften har varit 150 kronor för enskild medlem och 200 kronor för familj.

ÅRSMÖTET

hölls i Kyrkskolan den 17 mars med ca 80 deltagare. I anslutning till årsmötet berättades ”sannskröner” av Hölöcirkeln innan vi intog den sedvanliga ärtsoppan.

fortsättning nästa sida

AKTIVITETER

Torsten Carlsson, Länstidningen, stod för årets första **MITTIVECKAN** när han berättade om problemen med **Bygdebevakning i en "huvudstadsnära" landsortstidning**. Cirka 20 närvarande.

Under rubriken **MITTIVECKAN** har vi sedan hösten 2000 samlats under 31 onsdagskvällar med högst varierade teman – allt från romarriket till plastkirurgi. Lokala fördragshållare har utan ersättning ställt upp och berättat om sina specialiteter, många frågor har ställts och fått svar. Deltagarantalet under onsdagskvällarna har varierat från 10-15 till 40 personer.

Serien avslutades i februari då en fullsatt lokal fick uppleva **gamla tider i Hölö och på Mörkö** när vi visade en del av våra gamla videofilmer. Kommentarer var många, och på begäran kommer filmkvällen att upprepas senare.

Under ledning av arkeologen Johnny Länn anordnades den 23 april en **fortidsvandring i Enhörna**, med ett tiotal deltagare.

Vårvandringen i gamla torpmiljöer i västra Hölö den 21 maj guidades förtjänstfullt av Hölögruppen. Ca 20 deltagare.

En **skärgårdstur med S/S Ejdern** med utgångspunkt i Södertälje den 29 maj samlade ett tjugotal deltagare från föreningen. Vi blev sakkunnigt guide längs farleden ut mot Oaxen, där vi gjorde strandhugg för mat och rundvandring. Resan var ett samarrangemang med Kulturhistoriska Föreningen i Södertälje..

Båtutflykten till Krämö den 19 juni i samarrangemang med kyrkan blev en succé, med över hundra deltagare som i sommarsol fick uppleva innerskärgården och göra bekanskap med den vackra ön.

Ängsslätter på Tullgarn ägde som vanligt rum första lördagen i augusti. Tyvärr deltog endast ett fåtal från vår förening.

En **torpvandring** gjordes (utanför det tyckta programmet) i sydvästra delen av Hölö den 13 augusti; även denna ledd av Hölögruppen. Cirka 25 deltagare.

Kombinerad 30-årsfest och hemvändardag anordnades den 4 september. Cirka 120 personer kom till vår utomhusfest, som i hög grad gynnades av vädergudarna. Efter spelmansmusik gick marschen från kyrkan. Vid Kyrkskolan hade viltbiffar, lotteri, blomsterprydnader och vildsvinskött strålände åtgång. Ett femtiotal vackra förkläden vajade för vinden, föreningens damer (och andra) övade luftgevärsskytte och gubbarna samlades kring doften och ljudet från gamla råoljemotorer. Inte att förglömma övriga hantverkare, som med intresserad publik gav prov på sin skicklighet.

En utanför programmet arrangerad **båtutflykt till Landsort** den 10 september fulltecknades snabbt. Maria Landin och Björn Öberg visade oss återigen vem som vet mest - och verkligen kan berätta om det. 42 personer deltog.

Den 14 september gav stadsarkitekt Lotta Lindstam sin syn på **Byggnade på landsbygden**. En livlig diskussion avslutade kvällen. Ca 25 personer deltog.

Vår lokale LRF-ordförande Carl-Albert Rydemark talade den 19 oktober om **Lantbrukets plats i bygdens utveckling**, med ett femtontal åhörare.

Docenten Arthur Granstedt redogjorde den 23 november för **Möjligheterna till landsbygdsutveckling, mot bakgrund av pågående miljöforskning**. 14 deltagare.

Vid de kombinerade **medlems- och styrelsemötena i maj och oktober** passade några medlemmar på att informera sig och ge förslag till fortsatt inriktning. Vi kommer att föreslå en fortsättning/utveckling av dessa möten.

Vid **Öppet hus** den 11 november tittade omkring 40 personer på bildspel med många "nya" bilder från Hölö, Mörkö och Skilleby. Den sakkunniga publiken stod för kommentarerna.

STUDIECIRKLAR

Skilleby. Forskning om, och dokumentation av trakten kring Skilleby har fortsatt under året, under Enars ledning. Besök cirkelns hemsida, www.skilleby.se.

Hölö. Året har ägnats åt studier, livliga diskussioner och vandringar runt Hölö landsbygd, under ledning av hölögänget Ann-Marie, Bengt, Bertil E och Bertil G. Deltagarantalet är fortsatt högt, cirka 20 personer.

Mörkö. Ett tiotal äldre mörköbor har under året med gott humör besvarat våra inträngande intervjufrågor – tack! Gruppens cirka tjugo deltagare, med Gustaf i spetsen, har studerat och dokumenterat intervjuerna, som blir ett ovärderligt tillskott till vår mörködokumentation.

Den under året inköpta **datapjektorn** har använts vid alla typer av möten – att gemensamt kunna diskutera runt en bild har skapat livliga och roliga samtal och är en stor fördel ur dokumentationssynpunkt.

SKOLVERKSAMHET

Vid femteklassarnas slottsbesök på Tullgarn bjöd vi på saft och bullar i parken. På Lucia sjöng ett trettiotal barn från Hölöskolan för styrelse och föräldrar, sammanlagt över 80 personer. Flera skolklasser besökte under våren våra museer och utställningar.

ÖVRIG VERKSAMHET

Föreningen har även detta år deltagit aktivt i styrelsearbetet i Sörmlands Kustlag, där Gustaf Friberg f. n. är ordförande. Representanter för föreningen har deltagit i Östra Sörmlands Hembygdsråd, samt i en av Hembygdsförbundet anordnad utbildning i hantering av bilder.

Representanter för föreningen har för PRO m. fl. samslutningar visat bildspel om Oaxen och guidat runt syréntorpen.

INFORMATIONSSPRIDNING OCH E-POST

Vårt tryckta program är den främsta informationskällan om våra aktiviteter. Utöver detta har vi affischerat och satt in notiser i LT och ibland också i annonsbladen. Våra programpunkter återfinns i evenemangskalendern på Södertäljes hemsida och flertalet också i "Ditt Södertälje". Vi har också fått programmet presenterat i Hölö-Mörkö Nytt, som delas ut till alla permanentboende.

Förhandsartikeln i LT bidrog troligen till den stora besökssiffran vid hemvändardagen..

E-posten har under 2005 börjat överta telefonsvararens roll vad gäller skriftbeställningar och förfrågningar av alla slag.

Föreningens hemsida innehåller kontaktinformation och uppgifter om program och studiecirkelar. Vi söker nu efter dig som är intresserad av att utveckla sidan med bilder, förenings- och bygdeinformation – mycket material finns att arbeta med.

VAL

I tur att avgå vid årsmötet är

Styrelsen

Torsten Eriksson, Gustaf Friberg, Gunilla Follin, Vera Gustafsson, Ivar Kraft samt suppleanterna Stig Johanson, Waltraut Neuschütz och Louise Thor.

Revisorerna

Lars Eriksson och Bertil Gustafson samt suppleanterna Tore Andersson och Mait Jacobsson.

Valberedningen

Orvar Juréus, Agneta Uddling och Sven Björklund samt suppleanterna Anna-Lisa Ericsson, Gudrun Carlsson och Bo Roos.

Ett informationsblad om föreningen skickas från våren 2005 ut till alla nyinflyttade.

SKRIFTER

Försäljningen av skrifter har varit mindre än tidigare, främst beroende på att ingen ny skrift har tagits fram.

MINNESGÅVOR OCH DONATIONER

Vi tackar alla som genom gåvor av pengar och föremål och på andra sätt bidragit till att stödja föreningens verksamhet.

EKONOMI

Beträffande den ekonomiska ställningen hänvisas till resultat- och balansräkningen. Föreningens likviditet och soliditet är god, men det finns fortfarande orosmoln för framtiden beträffande kostnaderna för våra lokaler. När detta skrivs pågår förhandlingar med Telgebostäder. Det går f.n. inte att ha någon uppfattning om vilken uppgörelse vi kan komma fram till, varför osäkerheten för framtiden är oförändrad.

BUDGET 2006

Budgeten baseras på ungefär samma omfattning av verksamheten som under det gångna året. Eftersom förhandlingarna om lokalhyran inte är slutförda har hyreskostnaden budgeterats till en nivå som föreningen bedöms ha råd med utan att det påverkar verksamheten negativt och budgeten är i balans.

VAL


Vid årsmötet skall väljas

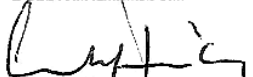
Ordförande	på 1 år
4 ordinarie ledamöter	på 2 år
3 suppleanter	på 2 år
2 revisorer	på 1 år
2 revisorssuppleanter	på 1 år
3 valberedare, varav en sammank.	på 1 år
3 suppleanter till valberedningen	på 1 år

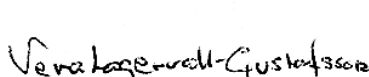
Styrelsen riktar ett stort tack till alla som på olika sätt bidragit till ett framgångsrikt år! Hölö-Mörkö i januari 2006


Torsten Eriksson

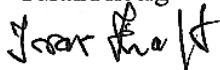

Ann-Marie de Mander


Gunilla Follin



Gustaf Friberg


Vera Lagervall-Gustafsson


Enar Gustafsson


Ivar Kraft


Ankie Schipper


Bengt Stenberg

Rörelsens intäkter	2004	2005	Budget 2006
Sålda skrifter	35548	12699	10000
Evenemang	0	5519	5000
Medlemsavgifter	50150	68225	65000
Uthyrning av lokaler	5340	0	0
Övr ersättn och intäkter	15740	10528	10000
Ränteintäkter	12	0	0
S:a Rörelseintäkter	106790	96970	90000
Rörelsens kostnader			
Inköp materiel och varor	-7077	-3629	5000
Sålda skrifers kostnad	0	-2069	3000
Uppvaktningar och kondolianser	-2093	-734	1500
Förbundsavgifter	-8360	-9510	9500
Utbildning/kursavgifter	-300	0	1000
Avskrivningar Inventarier	0	-4624	4700
Reparationer hyrd lokal	-500	0	1000
Kostnader hyrd lokal	-98	0	20000
Reparationer	-820	0	1000
Frakter och transporter	-106	0	500
Trycksaker	-2086	-210	2000
Kontorsmaterial	-3863	-6191	5000
Tryckkostnader	-19168	-369	2000
Årskrönika	-17714	-11628	15000
Telefon	-3204	-2304	3000
Porto	-5962	-3539	4000
Försäkringar	-1500	-1530	1600
Möten	-3131	-2952	3000
Övriga kostnader	-7315	-4827	5000
Bankkostnader	-1004	-1073	1200
Nedskrivningar varulager	-4133	-6451	0
Reseersättningar	-1489	0	1000
S:a Rörelsens kostnader	-89921	-61639	90000
Rörelsens resultat	16869	35331	0

TILLGÅNGAR	Ing. balans	Utg. balans
Kassa	542	1405
Postgiro	105063	127572
Varulager	4750	5421
Förskottsinsbetalda fakturor	1530	0
Kundfordringar	250	260
Övr. fordringar/förskott	0	300
Inventarier	0	13872
S:a Tillgångar	112135	148830

SKULDER OCH EGET KAPITAL**Skulder**

Leverantörsskulder	0	-500
S:a Skulder	0	-500

Eget kapital

Eget kapital	-87866	-104735
Minnesfond/Donationer	-7400	-8264
Årets resultat	-16869	-35331
S:a Eget kapital	-112135	-148830
S:a Skulder och Eget kapital	-112135	-149330

BOKTORGET



Båtsmän och Ryttare

Hölö Mörkö socknar. Redigerad av Hembygdsföreningen.
Utgiven 1999. 29 sidor. 30:-

Den gamle skräddaren berättar

En sörmländsk folk och bygdeskildring från senare delen av
1800-talet. Baserad på skräddare Ljunggrens memoarer.
Läsvärd! Utgiven 1999. 62 sidor. 100:-

Fifång - en ö utan källor

Ett skärgårdstorp under Tullgarns kungsgård. Av
Maria Landin och Björn Öberg. Utgiven 2001. 68 sidor.
ISBN 91-631-1340-6 100:-

Gamla Mynt, mått och vikter

Tallriksunderlägg med intressant tema. Inplastad.
Format 297 x 420 mm. 30:-/st 100:-/4st

Hölöbygdens hembygdsdräkt

Dräkten invigd den 3 juli 1982. Innehåller brodyr och
sömnadsbeskrivning. Av Monica Svensson.
Utgiven 1988. 28 sidor. 30:-

Mörköbygdens Hembygdsdräkt

Dokumenterad från 1828. Innehåller brodyr och sömnads-
beskrivning. Av Lena Nyberg-Almqvist.
Utgiven 1984. 29 sidor. 30:-

Hölö Kyrkskola 100 år

En sockenskolas historia 1879-1979. Utgiven 1996.
2:a omarbetade upplagan. 24 sidor. 30:-

Hölö-Passet

Med Åby hälsobrunn och Hölöslaget. Ett stycke bygdehistoria.
3:e upplagan. Utgiven 2001. 16 sidor. 30:-

Hölöprosten Scharff

och rysshärjningarna 1719. Av Ivar Högström.
2:a upplagan. Utgiven 1998. 39 sidor. 30:-

Hölö socken

En tidsberättelse från 1828. Av prosten Johan Erik Petri.
Sörmländska handlingar nr 25.
Nytryck 1999. 96 sidor. 150:-

Julen på Hölö prästgård på 1860 och 1870-talen

En julberättelse av Anna Ahlander.
Rikt illustrerad. 24 sidor A5. Utgiven 2001 30:-

Kongl. Vetenskapsacademiens handlingar för 1826

Strödda anteckningar om Svenska Flyttfoglarna i Söderman-
land av Kyrkoherde C. Ulr. Ekström.
Nytryck 2001. 16 sidor. 30:-

Mörkö socken

En tidsberättelse från 1828 av prosten Carl Ulrik Ekström.
Sörmländska handlingar nr 26. Nytryck 1999. 116 sidor.
150:-

Pålsundet

"Sundet som skiljer Mörkö från övriga Sverige".
En hembygdshistorisk tillbakablick. Utarbetad av HBF's
studiegrupp 1996. 57 sidor. 50:-

Tegeltillverkning inom Hölö Mörkö

Verksamheten under 1600-1700-talen. Utgiven av HBF's
studiegrupp 1996. 16 sidor. 30:-

Tullgarn i Hölö historia

En historia som börjar på 1200-talet. Svenska kungens
residens som idag står under Slottsförvaltningens och
Fastighetsverkets beskydd. 2:a utgåvan 1996. 20 sidor.
30:-

Hölö sockenstämmoprotokoll

I renskrift från handskrivna och kopierade originalhandlingar.
Från åren 1766-1768. Utgiven 2002. 130 sid. 100:-

Mörkö sockenstämmoprotokoll

I renskrift från handskrivna och kopierade originalhandlingar.
Från åren 1844-1846. Utgiven 2002. 130 sidor. 100:-

Det gamla Oaxen

Flaggjunkare Emanuel Jansson, född 1873, berättar detaljerat,
livfullt och med skärpa i sina åsikter. Barndom och uppväxtår
inleder. Därefter får var och en av öns trettiofem familjer sitt
 eget kapitel. Helheten utgör en unik bild från det slutna livet på
 Kalkbruksön under mer än femtio år.
 Hembygdsföreningen har kompletterat skildringen med foton,
 kartor, faktarutor och kommentarer. Utgiven 2003. 94 sidor.
160:-

Årskrönikan

Spännande berättelser från hembygden. Skrivna av medlem-
mar och sockenbor.
Innehåller även Hembygdsföreningens verksamhetsberättelse.

Saknar Du någon Årskrönika

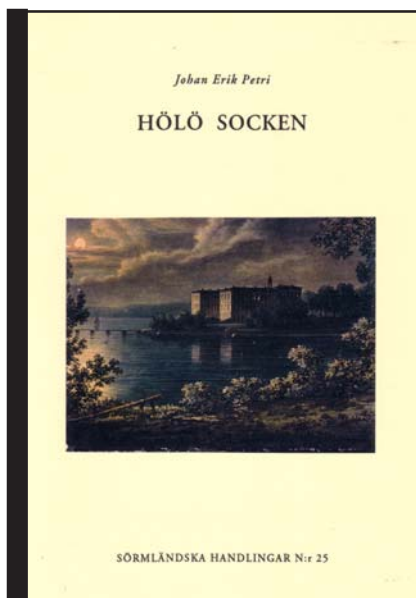
Årskrönikor från åren	1989 - 2000	30:-/st
Årskrönikor från år	2001 -	50:-/st

Årets krönika ingår i medlemsavgiften

Skrifterna beställs från Hölö Mörkö Hembygdsförening

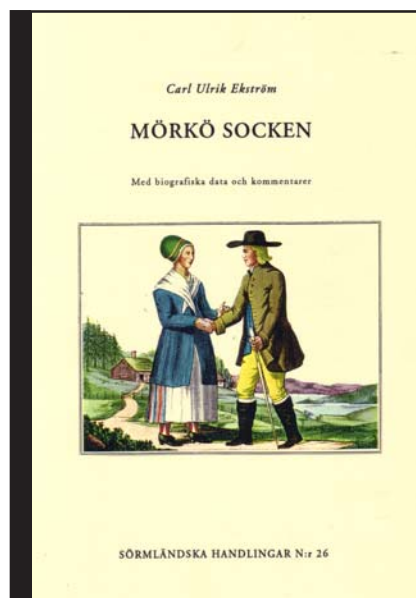
Kyrkskolan 153 92 HÖLÖ. Tel 08-551 57160

holomorko@telia.com PG 82 65 18 - 3



HÖLÖ SOCKEN

*En tidsberättelse av prosten
Johan Erik Petri från 1828
Sörmländska Handlingar nr 25
Nytryck 1999. 96 sidor 150:-*



MÖRKÖ SOCKEN

*Ett tidsdokument berättat av
prosten Jan Ulrik Ekström 1828
Sörmländska Handlingar nr 26
Nytryck 1999. 116 sidor 150:-*

Hölö Mörkö Hembygdsförening har med denna utgivning tillgodosett en önskan från intresserade läsare att kunna förvärva de gamla välkända sockenbeskrivningarna från 1828. De har, frånsatt originaltrycket, tidigare utgivits av Södermanlands Hembygdsförbund i dess skriftserie med nr 25 och 26. Skrifterna som behandlar Hölö och Mörkö socknar har länge varit slut. Föreningen har fått tillstånd av Sörmlands Museum för utgivningen.

*Göran Gelotte
stadsantikvarie em.*



Hölö Mörkö Hembygdsförening

Kyrskolan 153 92 Hölö

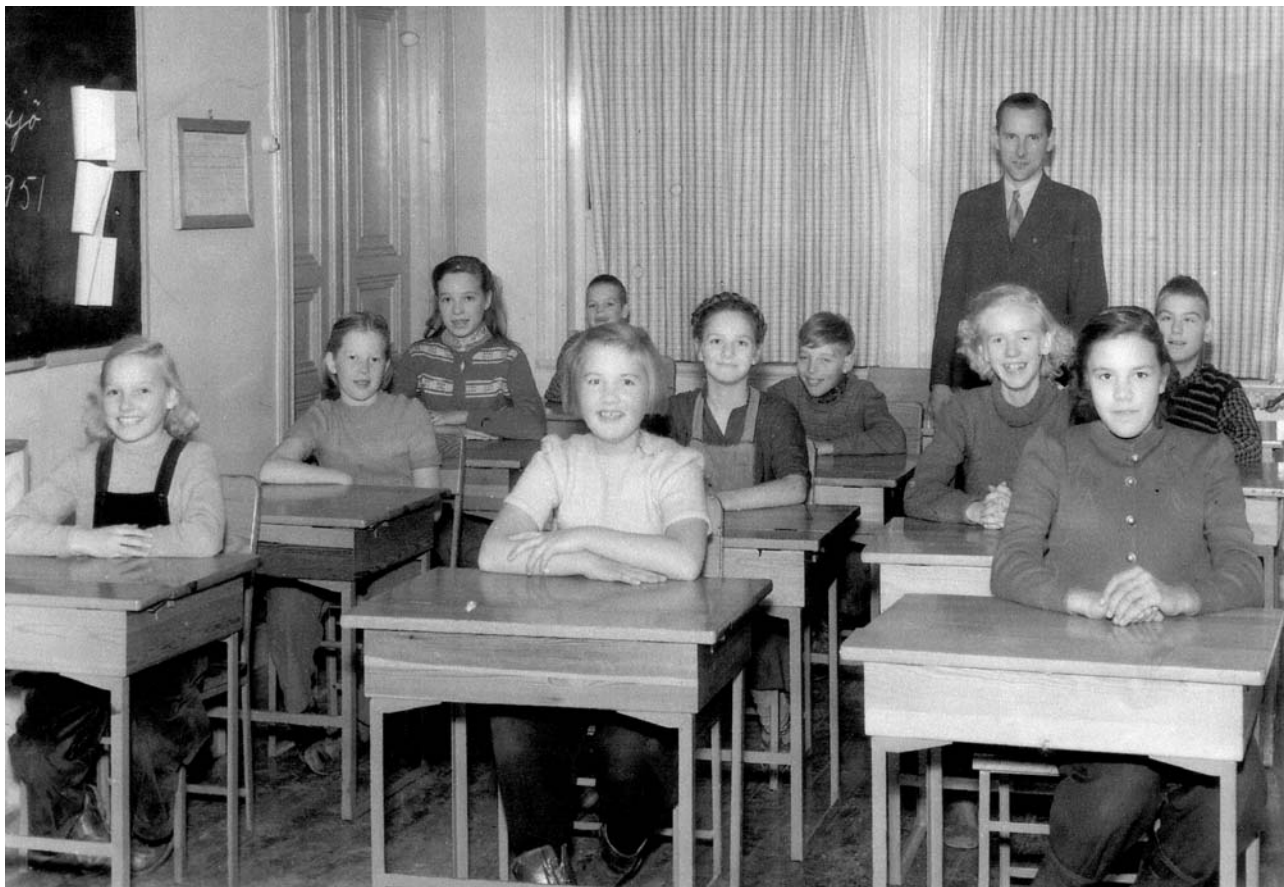
08-551 57160

holomorko@telia.com

PG 82 65 18 - 3

Kyrkskolan 1951 klass 5 och 6

Lärare Stig Rasjö



Rad 1, bakifrån
Harry Jansson
Stora Åby

Ulla Wretlund
Wreta

Gull-Britt Eriksson
Nygård (Sund)

Inger Lindahl
Lund Valåker

Rad 2
Ingvar Eriksson
Skilleby

Birgitta Nilsson
Kyrkskolan

Clara-Stina Eriksson
Tullgarn

Rad 3
Lennart Jansson
Stora Åby

Birgitta Wenngren
Hagalund (Stav)

Ann-Marie Backman
Tullgarn

*För foto och namnuppgifter ansvarar
Inger Pettersson-Lindahl, Ängby Hölö*

Bilden är från vårt nuvarande jordbruksmuseum, alltså under balkongen. Man har gardiner för de stora fönstren och man kan också se de vackra dörrarna till vänster.

År 1925, då stenhusets fyra klasser tillsammans (B-2) skola) delades upp i B-1 form, kom klass 5 och 6 att undervisas i denna lokal, med kantor Emanuel Grave i fem år. Sedan kom kantor Axel Wennerfors 1930 som lärare. Lokalen användes till slöjdsal på 1960-talet fram till 1972 på hösten, då den nya Hölöskolan var färdigbyggd och togs i bruk

Skolsalen är idag helt renoverad och används som museum med en mängd insamlade och skänkta jordbruksredskap från mitten av 1800-talet och framåt. De gamla vackra spegeldörrarna är också återställda i ursprungligt skick.

Rättelse från Årskrönika 2004: Skolfotot från Broby skola var 4 klasser (3-4-5-6) inte 2 klasser!

Maj Petersson